

Μαθησιακά και Ψυχολογικά Προβλήματα Παιδικής Ηλικίας:

**Ψυχοπαιδαγωγική διαχείρισή τους
στο σχολείο και στην οικογένεια.**

Δώδεκα συν τρεις (12+3) προτάσεις.

**Ι. Ν. Παρασκευόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής Ψυχολογίας
Πανεπιστημίου Αθηνών**

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΑΣ

→ Τέσσερα μέρη:

- α) Σύγχρονες τάσεις στην ψυχολογική φροντίδα των παιδιών.
Ο ρόλος του Σχολείου και της Οικογένειας.
- β) **Μαθησιακά προβλήματα:** Είδη και αντιμετώπιση.
- γ) **Ψυχολογικά προβλήματα:** Γενική επισκόπηση.
- δ) **Ψυχοπαιδαγωγική διαχείριση** των ψυχολογικών προβλημάτων των μαθητών στο Σχολείο και στην Οικογένεια.
– Δώδεκα συν τρεις (12+3) προτάσεις.

ΜΕΡΟΣ 1

**Σύγχρονες τάσεις
στην ψυχολογική φροντίδα των παιδιών:
Ο ρόλος του Σχολείου και της Οικογένειας.**

Σχολείο: Το έργο του

Μάθηση

Γνώσεις και
δεξιότητες

Μαθησιακά
προβλήματα

Ανάπτυξη
Ψυχο-κοινωνική

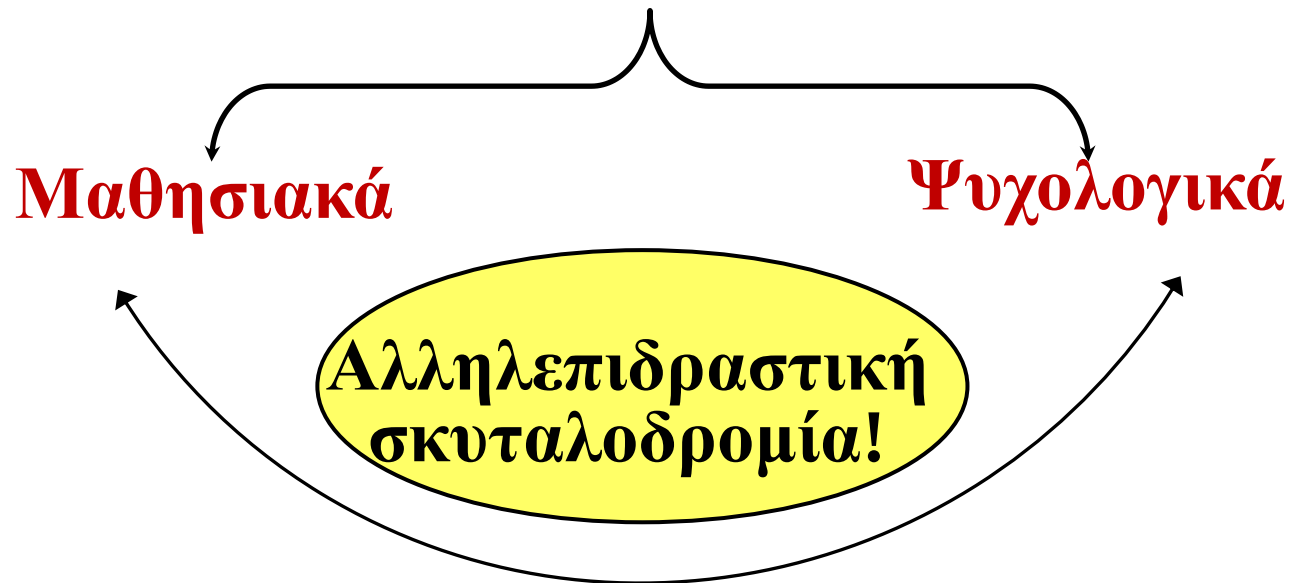
Σχέσεις
με τους ΑΛΛΟΥΣ!

Σχέσεις
με τον ΕΑΥΤΟ μας!

Ψυχολογικά
προβλήματα

Προβλήματα

→ Μαθησιακά x Ψυχολογικά :

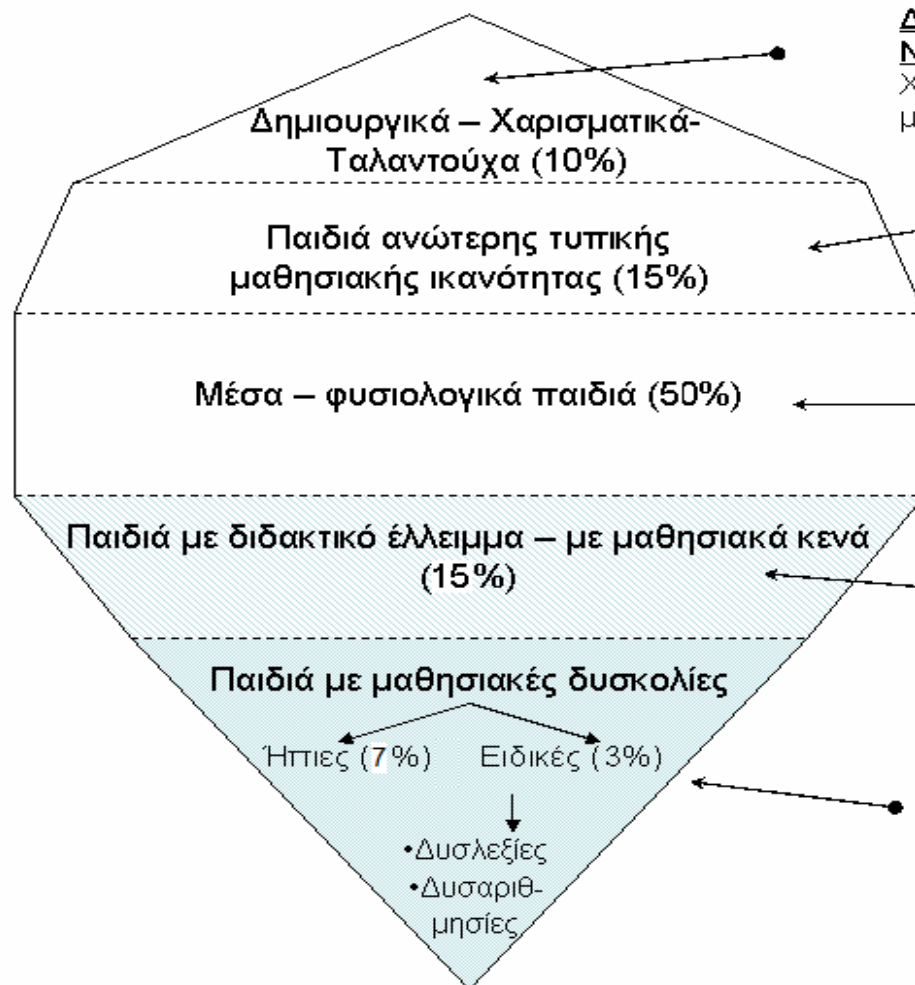
Αλληλο – τροφοδοτούμενη σχέση

→ Για να έχουμε ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ,

η διόρθωση να αρχίζει με τα ψυχολογικά

• Διορθώνονται ευκολότερα.

Σχηματική παράσταση της κατανομής (σε %) της μαθησιακής ικανότητας – επίδοσης των μαθητών μιας συνήθους σχολικής τάξης του γενικού σχολείου

Δεν αξιοποιούν τις ιδιαίτερες ικανότητές τους – Νιώθουν ανία:

Χρειάζονται εμπλουτισμό του προγράμματος με δραστηριότητες υψηλών προδιαγραφών.

Απρόσκοπτη πορεία:

Οι «κατά παράδοση» αριστούχοι μαθητές.

Ασυνεχής ομαλή πορεία με τις συνήθεις ωδίνες της ανάπτυξης και της μάθησης:

Χρειάζονται υποστηρικτική φροντίδα από την οικογένεια για να εκτελούν το καθημερινό μαθητικό τους έργο.

Επιδράσεις εξωγενών – περιστασιακών παραγόντων:

Χρειάζονται πρόσθετη ενισχυτική διδασκαλία.

Επιδράσεις ενδογενών – αναπτυξιακών παραγόντων:

Χρειάζονται ειδικά εξομοιωμένα διδακτικά-διορθωτικά προγράμματα.

Μαθησιακά προβλήματα

Μαθησιακά
ελλείμματα - κενά

Αναπτυξιακά
ελλείμματα - ανεπάρκειες

Μαθησιακές δυσκολίες

Ήπιες

Ειδικές - Δυσλεξίες

Αιτιολογικοί παράγοντες

Οι «συνήθεις ύποπτοι»

Εξωγενή

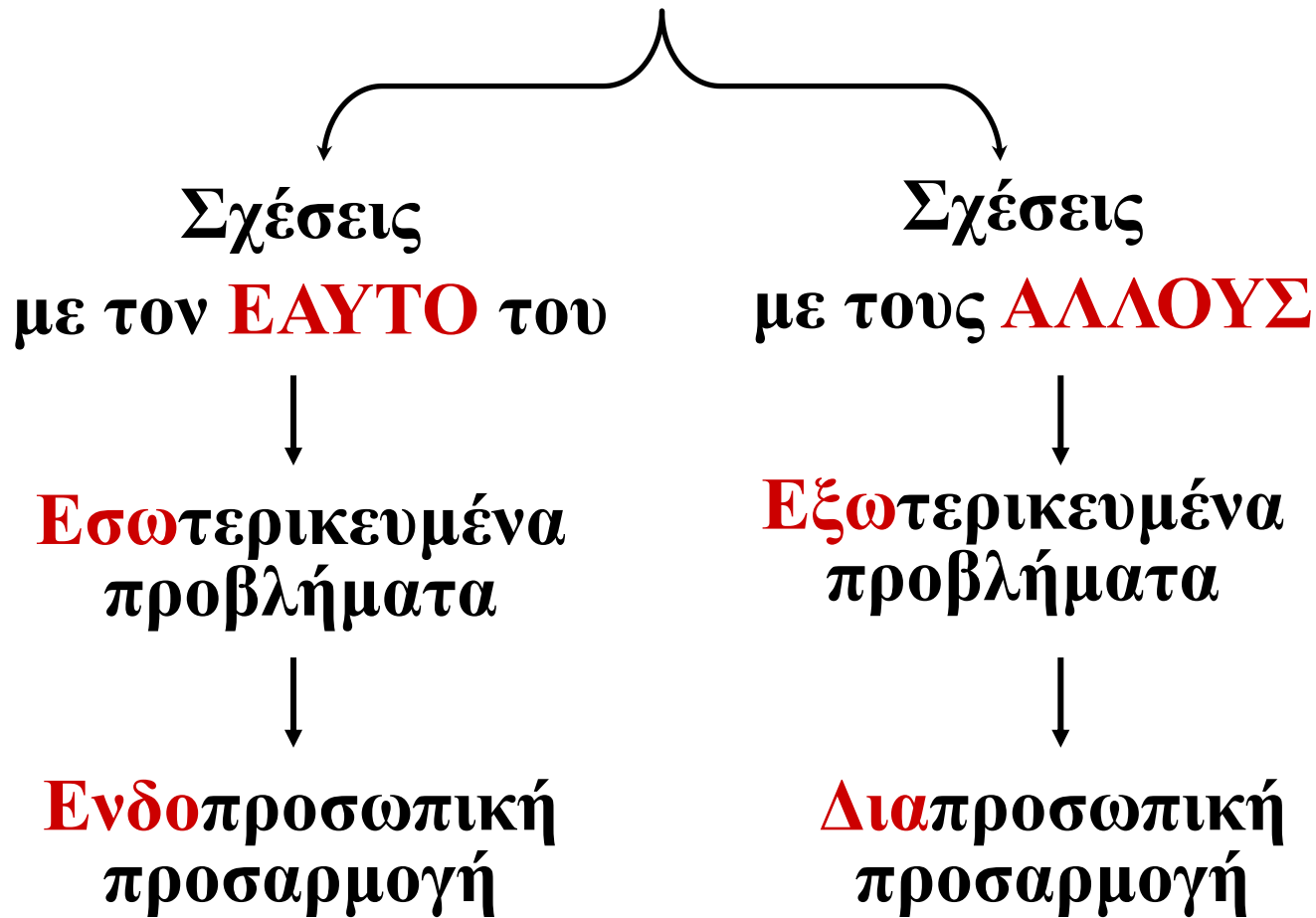
Περιβαλλοντικές επιδράσεις
Προσωπικές εμπειρίες

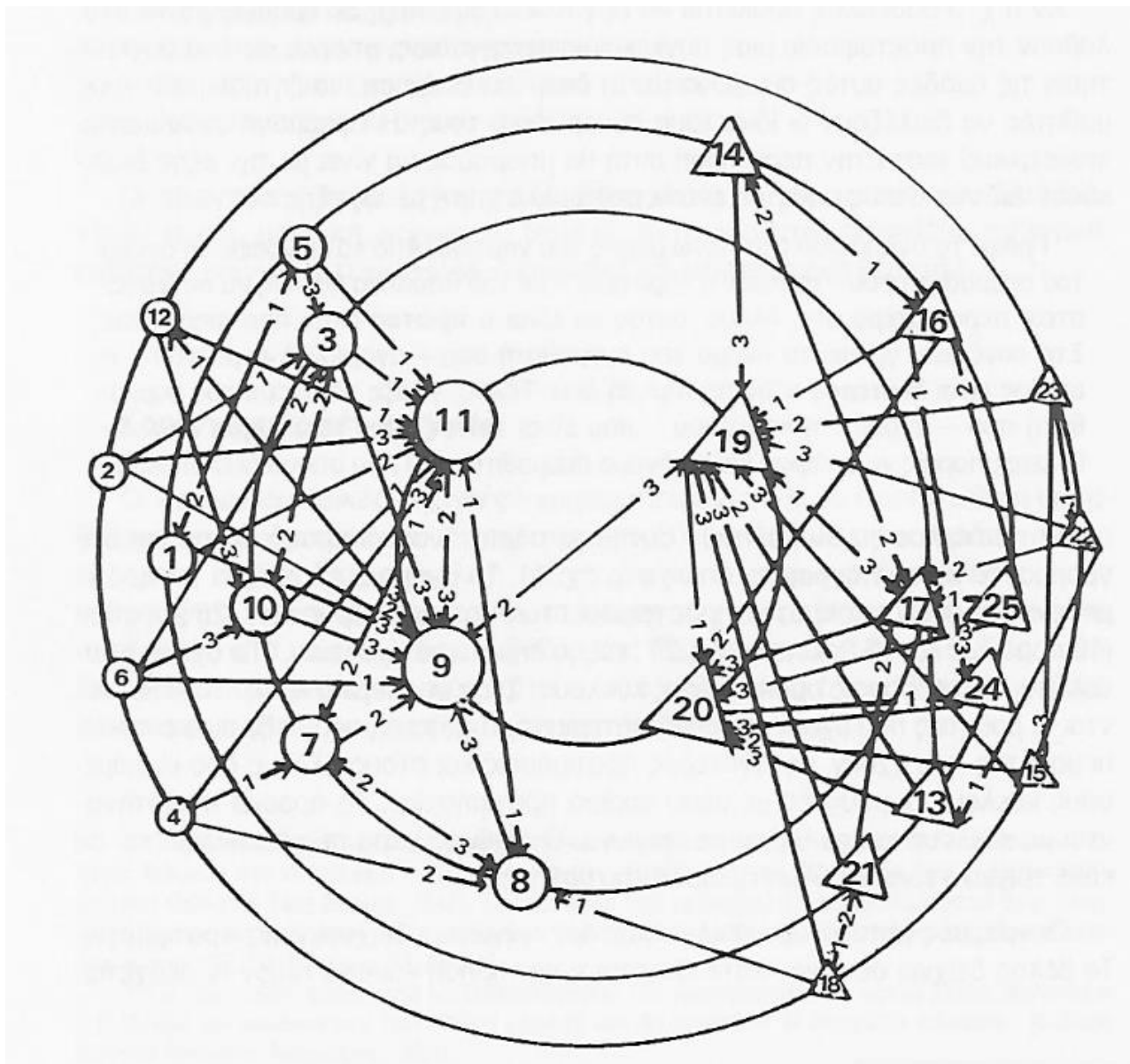
Ενδογενή

Ιδιοσυστασία του παιδιού

Ψυχολογικά προβλήματα

**Κοινωνιόγραμμα 25 μαθητών (12 αρρένων και 12 θηλέων)
ΣΤ' τάξης δημοτικού σχολείου.**

→ Δείχνουμε την εικόνα στο παιδί και του ζητάμε να αναφέρει:

- Τι βλέπει;
- Ποια πιθανά **συναισθήματα** διακατέχουν τα εικονιζόμενα πρόσωπα;
- Τι νομίζει ότι **έχει προηγηθεί** και τι **θα επακολουθήσει**;

Παρακάτω αναφέρουμε τις απαντήσεις που έδωσαν στην εικόνα με το λιοντάρι πέντε παιδιά δημοτικού σχολείου:

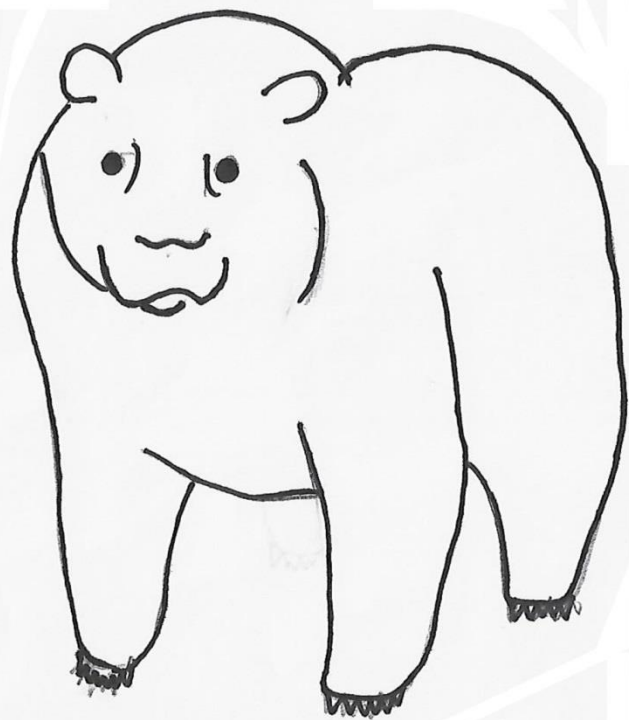
– Το λιοντάρι είναι πολύ θυμωμένο, γιατί το ποντίκι το δάγκωσε στο πόδι και έφυγε· αν το πιάσει θα το καταπιεί ζωντανό.

– Το λιοντάρι έχει φάει τη μητέρα και τον πατέρα του ποντικού. Τώρα περιμένει να φάει και το ίδιο. Κάνει πως δεν το βλέπει. Το ποντίκι σε λίγο θα βγεί έξω και το λιοντάρι θα το αρπάξει και θα το φάει.

– Δεν μου αρέσει καθόλου το βλέμμα του λιονταριού. Με τρομάζει έτσι που με κοιτάζει. Διώξτε το από μπροστά μου· το ποντικάκι τρέμει ολόκληρο· έχει κοκκάλώσει από τον φόβο του.

– Το λιοντάρι έχει στο σπίτι του πολλά ποντίκια. Σκέπτεται τι να κάνει για να απαλλαγεί από αυτά. Αποφασίζει να φτιάξει μια φάκα. Το ποντίκι όμως θα τη δει και έτσι θα γλυτώσει.

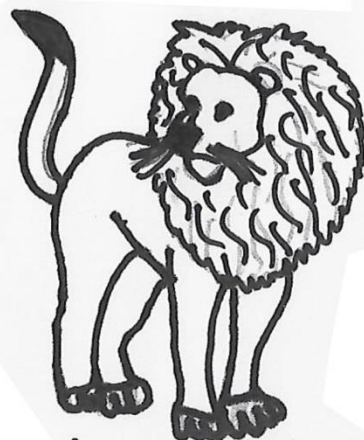
– Το λιοντάρι είναι γέρος. Δεν έχει δόντια. Κάθεται και περιμένει να 'ρθει κάποιος να το βοηθήσει. Από βασιλιάς των ζώων τώρα έμεινε μόνο του. Μονάχα ένα ποντικάκι είναι εκεί κοντά του· του κάνει συντροφιά.

Η γιαγιά μου

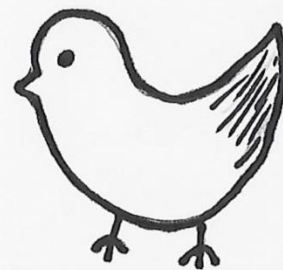
Η μαμά μου

Ο αδελφός μου

Ο πατέρας μου

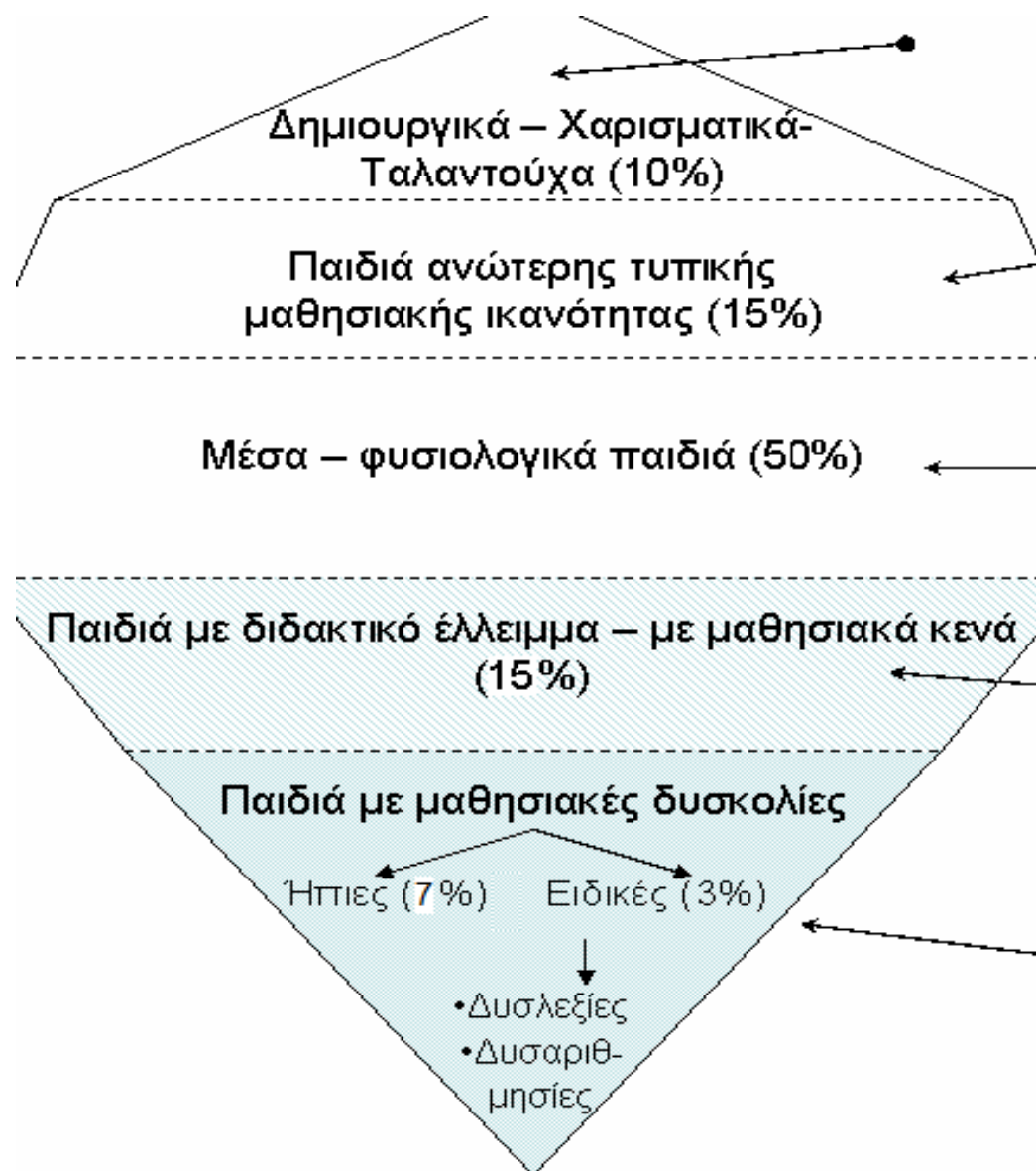

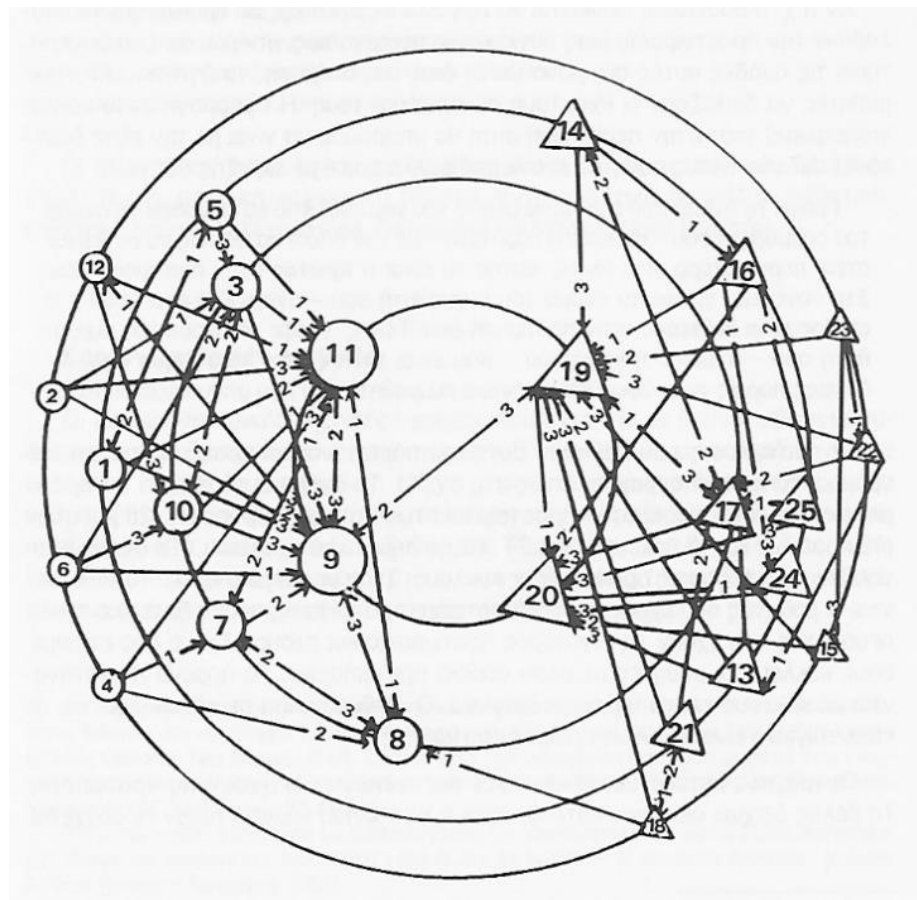
Ο εαυτός μου

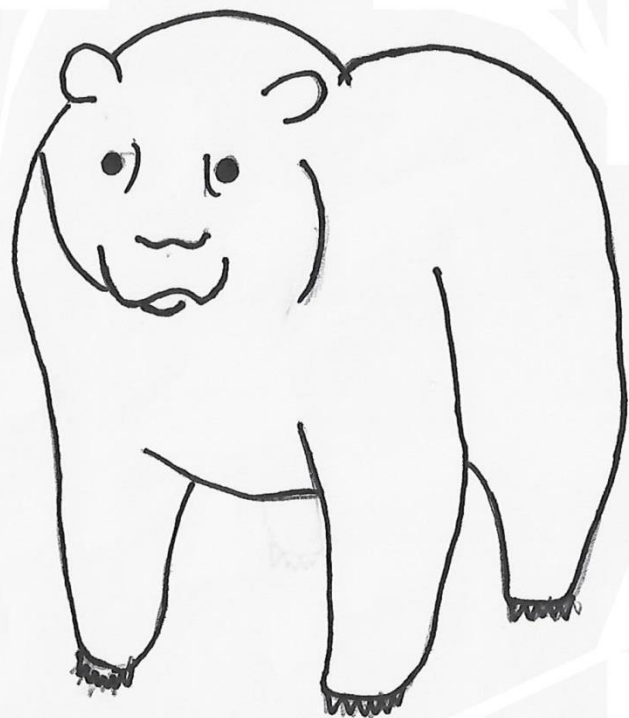
→ Ζητήθηκε από τα παιδιά να παραστήσουν
τα μέλη της οικογένειάς τους
με **ZΩΑ του ΔΑΣΟΥΣ.**

→ Χρησιμοποιήθηκε μια «**προβολική**» τεχνική
για τη διερεύνηση **της ψυχοδυναμικής των σχέσεων**
μεταξύ των μελών της οικογένειας
από τη σκοπιά του ΠΑΙΔΙΟΥ: όπως τη βιώνει το ΠΑΙΔΙ.

- Η ζωγραφική απάντηση ενός μαθητή του δημοτικού σχολείου έχει ιδιαίτερο ψυχοδιαγνωστικό ενδιαφέρον.
- Απεικονίζονται τα πέντε μέλη της οικογένειάς του ως εξής (βλέπε επόμενη διαφάνεια):
- Η **γιαγιά του** με θηριώδη **αρκούδα**.
 - Η **μαμά του** με μακρυλαίμα **καμηλοπάρδαλη**.
 - Ο **αδελφός του** (τρία χρόνια μεγαλύτερος) με παντοδύναμο **λιοντάρι**.
 - Ο **πατέρας του** με άκακο – άβουλο **πρόβατο**.
 - Ο **εαυτός του** (στην έσχατη κάτω δεξιά γωνία του χαρτιού) με φοβισμένο **μικρό πουλί**.

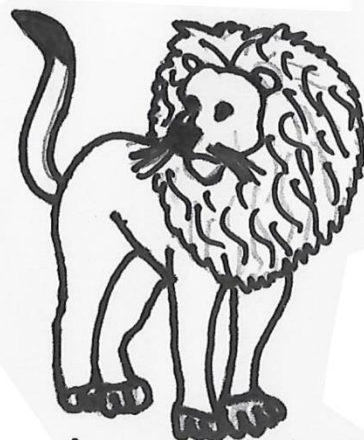

Η γιγιάς μου

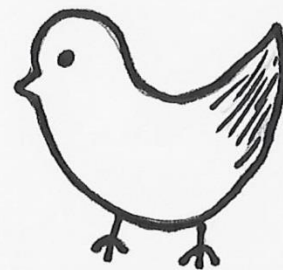
Η μαμάς μου

Ο αδελφός μου

Ο πατέρας μου

Ο εαυτός μου

→ Λέμε συνήθως:

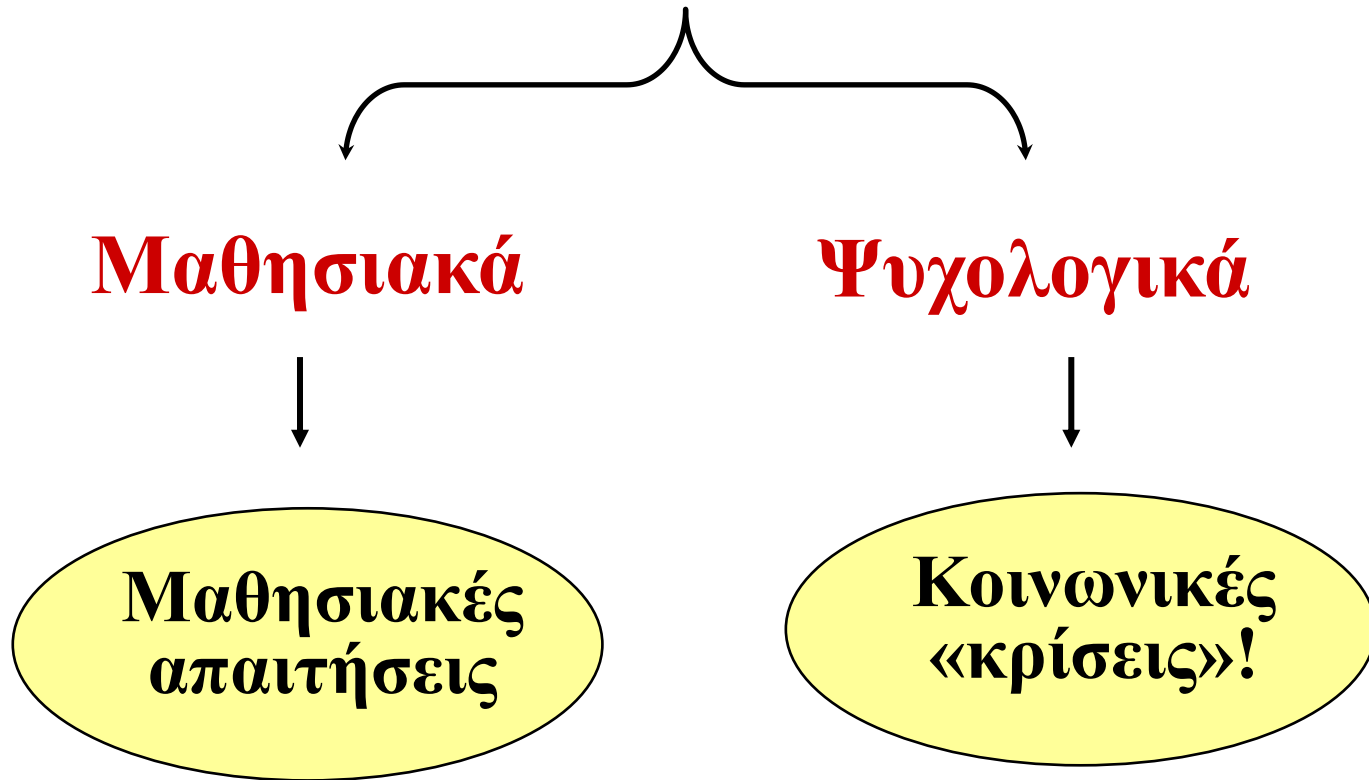
- Μην αφήνεις **το δέντρο να σου κρύψει το δάσος!**

→ Όμως:

- Μην αφήνεις **το δάσος να σου κρύψει το δέντρο!**

Προβλήματα: Τι ποσοστό των μαθητών

Πολλά και Ποικίλα

Σχολείο + Οικογένεια:
Ο ρόλος τους και η ευθύνη τους
για την ψυχολογική φροντίδα του παιδιού
συνεχώς
διευρύνονται και επιτείνονται.

Δύο (2) σύγχρονες κορυφαίες μεταλλάξεις

**α) Απαγκίστρωση από το « Ιατρικό μοντέλο »
και
υιοθέτηση του « Κοινωνικού μοντέλου ».**

β) Εκπαιδευτικό κίνημα: « Ένα σχολείο για ΟΛΟΥΣ ».
(Νόμος, ΦΕΚ 78/2000)

**Συνακόλουθες αλλαγές
στη σχολική πράξη!**

Ιατρικό μοντέλο

vs

Κοινωνικό μοντέλο

**Οι διαφορές τους
στο «Τι είναι παθολογικό ;»
και
στο «Τι είναι φυσιολογικό;»!**

« Τι είναι παθολογικό»; vs « Τι είναι φυσιολογικό»;

Ιατρικό μοντέλο

- Είναι **σύμφυτο με το παιδί.**
- Είναι **οιωνεί ένα διακριτό χαρακτηριστικό** του παιδιού, που «φωλιάζει» εντός του παιδιού και ταλανίζει την ψυχική του ζωή (π.χ. διάφορα συμπλέγματα).
- Η διαφορά του «παθολογικού» από το «φυσιολογικό» **είναι διαφορά ΕΙΔΟΥΣ.**
- Είναι **ψυχική διαταραχή.**
- Μπορεί να **θεραπευθεί με ενδο-ψυχικές παρεμβάσεις**

Κοινωνικό μοντέλο

- Μπορεί **να οφείλεται ή / και να επεκτείνεται από εξωγενείς παράγοντες.**
- Είναι απλώς κάποιες **διογκώσεις ή κάποιες ανεπάρκειες ή κάποιοι ανεπιθύμητοι συνδυασμοί** μορφών συμπεριφοράς, οι οποίες, είναι **κοινές σε όλα τα παιδιά.**
- Η διαφορά του «παθολογικού» από το «φυσιολογικό» **είναι διαφορά ΒΑΘΜΟΥ** (όχι ΕΙΔΟΥΣ).
- Είναι **ατομικές διαφορές.**
- Μπορεί να **βελτιωθεί ή / και να απαλειφθεί με διορθωτικές παρεμβάσεις στο περιβάλλον του παιδιού.**

Συνακόλουθες αλλαγές στη σχολική πράξη

1. **Απενοχοποίηση** του παιδιού. **Ενοχοποίηση** των προσωπικών εμπειριών.
2. Αλλαγές στην **ορολογία**.
3. Αλλαγές στον **προσδιορισμό της έννοιας** «Ψυχολογικά προβλήματα: **ΤΙ είναι ; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;**
4. Αλλαγές στην **ψυχολογική φροντίδα των παιδιών**.

Σύγχρονες απαιτήσεις στην ψυχολογική φροντίδα των παιδιών

- Έμφαση στην **πρόληψη** για να μην επισυμβεί το πρόβλημα.
 - Έγκαιρη διάγνωση και έγκαιρη παρέμβαση πριν παγιωθεί το πρόβλημα.
 - Η φροντίδα να μην εξαντλείται μόνο στα προβλήματα, στην αρνητική πλευρά της ανάπτυξης, **αλλά και στη θετική πλευρά**, στην ενίσχυση και προαγωγή της ψυχικής υγείας όλων των παιδιών γενικώς.
 - Η οποιαδήποτε απαιτούμενη παρέμβαση να παρέχεται στο **άτομο στον φυσικό του χώρο**· στον χώρο που ζει και δρά.
- ↓
- **Ιδανικός χώρος** για τα παιδιά είναι
το Σχολείο και η Οικογένεια!

 - **Ενδο-σχολική φροντίδα!**

Έμφαση στις μικρότερες ηλικίες

- Ο **παιδικός σταθμός** και το **νηπιαγωγείο** είναι ιδανικός χώρος για :
 - Έγκαιρη διάγνωση
 - Έγκαιρη αντισταθμιστική – θεραπευτική παρέμβαση.

- Ουσιαστικοποίηση του **ΟΛΟΗΜΕΡΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ**.

Σύγχρονες απαιτήσεις στην ψυχολογική φροντίδα των παιδιών

- Έμφαση στην **πρόληψη** για να μην επισυμβεί το πρόβλημα.
- Έγκαιρη διάγνωση και έγκαιρη παρέμβαση πριν παγιωθεί το πρόβλημα.
- Η φροντίδα να μην εξαντλείται μόνο στα προβλήματα, στην αρνητική πλευρά της ανάπτυξης, **αλλά και στη θετική πλευρά**, στην ενίσχυση και προαγωγή της ψυχικής υγείας όλων των παιδιών γενικώς.
- Η οποιαδήποτε απαιτούμενη παρέμβαση να παρέχεται στο **άτομο στον φυσικό του χώρο**· στον χώρο που ζει και δρά.
↓
→ **Ιδανικός χώρος** για τα παιδιά είναι το Σχολείο και η Οικογένεια!
 - **Ενδο-σχολική φροντίδα!**

Προγράμματα **διαχείρισης διαπροσωπικών σχέσεων**

- **Κοινωνικές δεξιότητες.**
- **Συναισθηματική νοημοσύνη.**

«Έλλογον θυμικόν»
Αριστοτέλης

Σύγχρονες απαιτήσεις στην ψυχολογική φροντίδα των παιδιών

- Έμφαση στην **πρόληψη** για να μην επισυμβεί το πρόβλημα.
 - Έγκαιρη διάγνωση και έγκαιρη παρέμβαση πριν παγιωθεί το πρόβλημα.
 - Η φροντίδα να μην εξαντλείται μόνο στα προβλήματα, στην αρνητική πλευρά της ανάπτυξης, **αλλά και στη θετική πλευρά**, στην ενίσχυση και προαγωγή της ψυχικής υγείας όλων των παιδιών γενικώς.
-
- Η οποιαδήποτε απαιτούμενη παρέμβαση να παρέχεται στο **άτομο στον φυσικό του χώρο**· στον χώρο που ζει και δρά.
- ↓
- **Ιδανικός χώρος** για τα παιδιά είναι
το Σχολείο και η Οικογένεια!

 - **Ενδο-σχολική φροντίδα!**

→ Η οποιαδήποτε απαιτούμενη παρέμβαση
να παρέχεται στο άτομο
στον φυσικό του χώρο· στον χώρο που ζει και δρά.

→ Ιδανικός χώρος για τα παιδιά
είναι το Σχολείο και η Οικογένεια!
• Ενδο-σχολική φροντίδα!

- **Ειδική Αγωγή : « Ένα σχολείο για όλους ! »**
- **Κοινωνική ψυχιατρική : Αποασυλοποίηση**

Ενδο - σχολική ψυχολογική φροντίδα

Δάσκαλος + Οικογένεια

- Ο Δάσκαλος είναι ο ενωτικός κρίκος για όλες τις θεραπευτικές προσπάθειες **ΕΝΤΟΣ και ΕΚΤΟΣ του σχολείου** για κάθε παιδί στην τάξη του.

- Όπου και αν παραπεμφθεί το παιδί, **καταλήγει στον δάσκαλό του και στους γονείς του.**

**Ψυχολογικό Έργο του Σχολείου
επιτελείται από τον ΔΑΣΚΑΛΟ:**

- α) **Στην τάξη**, ΑΥΤΟΝΟΜΑ ή ως ΣΥΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ
με τον Σχολικό Σύμβουλο ή και με άλλους ειδικούς.
- β) **Στο σπίτι**, με τους γονείς.

**Η συμμετοχή των γονέων
είναι καθοριστική.**

Προβλήματα παιδιών και εφήβων: Κατηγορίες

Ενδο-σχολική φροντίδα

90%

Πλήρης αντιμετώπιση

- α) Αντιμετώπιση κρίσεων
- β) Πρόσκαιρες αναπτυξιακές δυσκολίες (Ωδίνες της ανάπτυξης)
- γ) Προβληματικές καταστάσεις
- δ) Δυσκολίες μάθησης
- ε) Πρόσκαιρες δυσκολίες προσαρμογής

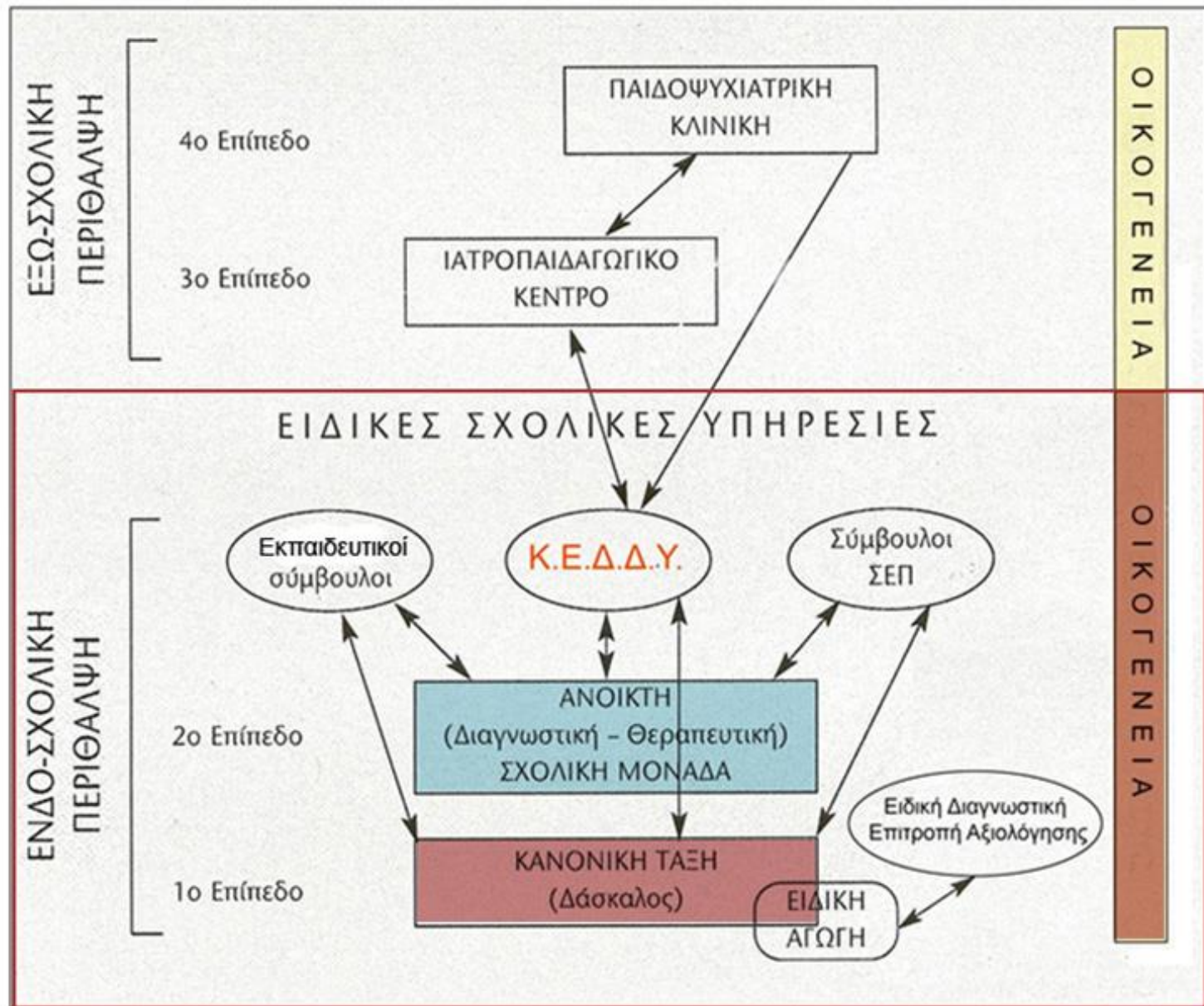
10%

«Πρώτη» αντιμετώπιση

- ε) Επίμονα δυσπροσαρμοστικά προβλήματα
- στ) Βιο-οργανικής αιτιολογίας προβλήματα

**Ενδο-σχολική ψυχολογική φροντίδα
στον ελλαδικό χώρο :**
Η συμβολή των παιδαγωγικών τμημάτων.

Ενδο-σχολική και εξω-σχολική περίθαλψη : 4 επίπεδα

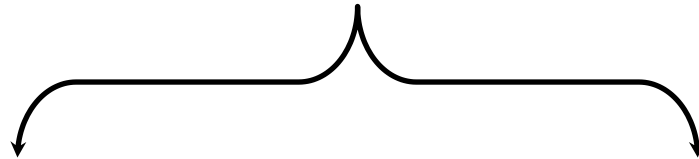

Παρασκευόπουλος, I.N. (1992).

Η Σχολική Ψυχολογία στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις και προοπτικές.

Περιοδικό Ψυχολογία, τόμ. 1, σελ. 87-100.

**Εκπόνηση διαγνωστικών μέσων
και
προγραμμάτων διορθωτικής παρέμβασης
για χρήση από τους εκπαιδευτικούς!**

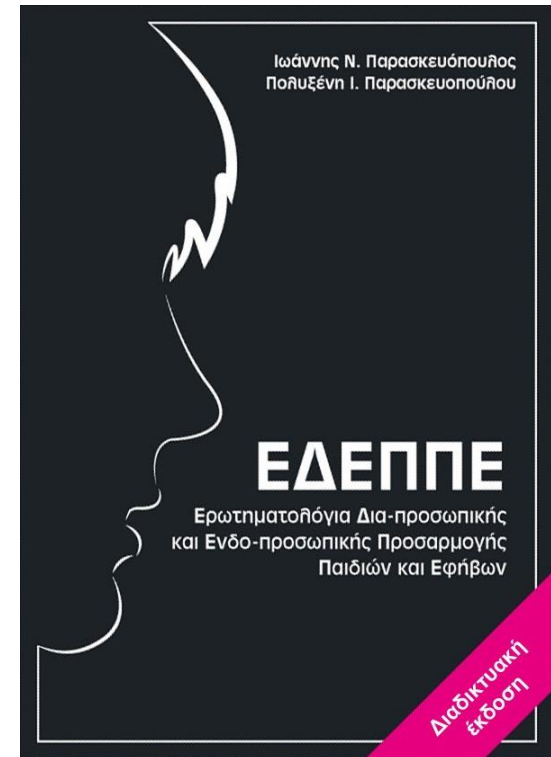
**Μαθησιακά
προβλήματα**

**Ψυχολογικά
προβλήματα**

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Μαθησιακά

Ψυχολογικά

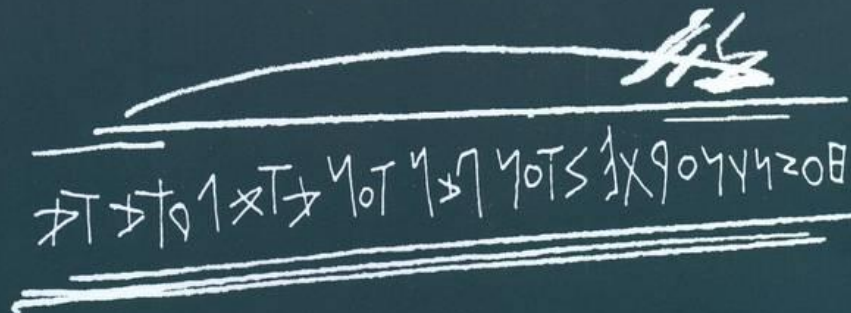
ΤΑ ΕΞΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΕΠΠΕ

- **Ερωτηματολόγιο 1:** Για **ΠΑΙΔΙΑ** νηπιαγωγείου και δημοτικού που συμπληρώνεται από τους **ΓΟΝΕΙΣ**
- **Ερωτηματολόγιο 2:** Για **ΠΑΙΔΙΑ** νηπιαγωγείου και δημοτικού που συμπληρώνεται από τους **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ**
- **Ερωτηματολόγιο 3:** Για **ΕΦΗΒΟΥΣ** γυμνασίου και λυκείου που συμπληρώνεται από τους **ΓΟΝΕΙΣ**.
- **Ερωτηματολόγιο 4:** Για **ΕΦΗΒΟΥΣ** γυμνασίου και λυκείου που συμπληρώνεται από τους **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ**
- **Ερωτηματολόγιο 5:** Για **ΠΑΙΔΙΑ** δημοτικού (ανώτερες τάξεις) που συμπληρώνεται από το **ΙΔΙΟ ΤΟ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ**
- **Ερωτηματολόγιο 6:** Για **ΕΦΗΒΟΥΣ** γυμνασίου και λυκείου που συμπληρώνεται από τον **ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΕΦΗΒΟ**

Κωνσταντίνου Δ. Πόρποδα

Καθηγητή Ψυχολογίας
στο Πανεπιστήμιο Πατρών

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ

- Γνωστική ανάλυση
- Ψυχολογικοί παράγοντες
- Επίδραση της γλώσσας
- Μάθηση και διδασκαλία
- Εκπαιδευτικές προεκτάσεις
και εφαρμογές

Μαθησιακές Δυσκολίες
Μαθησιακές Δυσκολίες

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

(Ανάγνωση, Ορθογραφία,
Δυσλεξία, Μαθηματικά)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Κωνσταντίνος Δ. Πόρποδας

Έκδοση στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου ΕΠΕΑΕΚ 2000-2006
(του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων) με θέμα:

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Μαθησιακές Δυσκολίες
Μαθησιακές Δυσκολίες

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Κωνσταντίνος Δ. Πόρποδας

Έκδοση στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου ΕΠΕΑΕΚ 2000-2006
(του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων) με θέμα:

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

για τους φίλους
της ελληνικής γλώσσας
και την προετοιμασία για την
ανάγνωση και τη γραφή

Εργαστήριο Ψευδογράμ-
μας του Μανδουλί

Αντουάν Μπρεσ
Μαρία Σαυρόπουλη
Ελίζα Γαλπρινίδου

1

Πινακωτή

πι και να και κω και τη
κάνω την πινακωτή
με αλεύρι τη φωνή
και μαγιά τη συνήθει
κάνω λέξη τραγική
πι και να και κω και τη

Ελληνικά
γράμματα

3-7
ΕΤΩΝ

για τους φίλους
της ελληνικής γλώσσας
και την προετοιμασία για την
ανάγνωση και τη γραφή

Εργαστήριο Ψευδογράμ-
μας του Μανδουλί

Αντουάν Μπρεσ
Μαρία Σαυρόπουλη

2

Πινακωτή

πινακωτή - πινακωτή
έλα από τ' αλεύρι που τ' έχει
για να σου πω τη συνήθει
που 'χει ανάγκη σου

Ελληνικά
γράμματα

5-9
ΕΤΩΝ

Δυσλεξία

→ **Νηπιαγωγείο: Ιδανικός χώρος για ΠΡΟΛΗΨΗ**

ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Διεύθυνση σειράς: Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι

Επιστημονική επιμέλεια
Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι & Αναστασία Σοφianoπούλου

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Διεύθυνση σειράς: Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι

Επιστημονική επιμέλεια:
Μαρία Ζαφειροπούλου, Ντάνα Χαρίλα,
Πηνελόπη-Αλεξία Αβαγιανού

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία οικογένειας

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Συμπεριφορά στο σχολείο

Αξιοποιούμε δυνατότητες
Αντιμετωπίζουμε προβλήματα

Επιστημονική επιμέλεια - Εποπτεία
Εμμανουήλ Α. Κολιάδης

ΑΘΗΝΑ 2010

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Ι.Ν. Παρασκευόπουλος • Martin Herbert

Ψυχολογικά Προβλήματα Παιδιών και Εφήβων

Πρόληψη, έγκαιρη διάγνωση, θεραπευτική παρέμβαση

Οδηγός

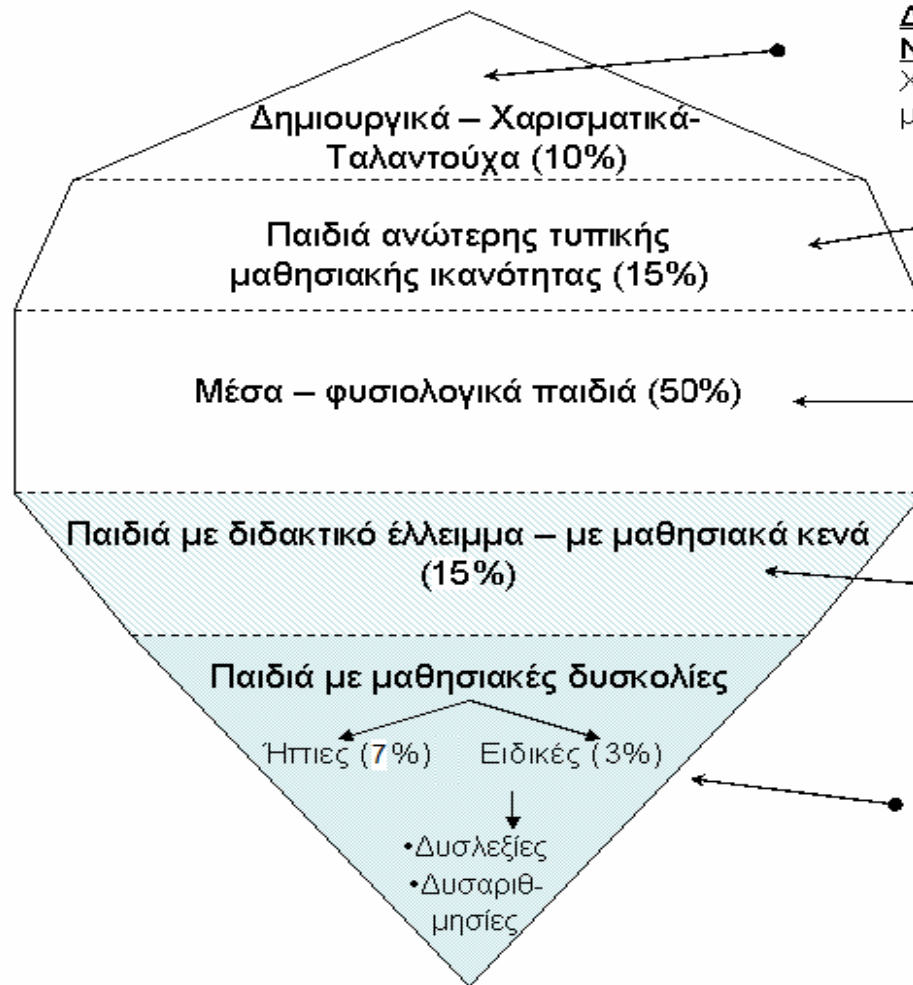
για γονείς, εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους
και άλλους ειδικούς ψυχικής υγείας και αγωγής

ΜΕΡΟΣ 2

**Μαθησιακά προβλήματα:
Είδη και αντιμετώπιση**

Σχηματική παράσταση της κατανομής (σε %) της μαθησιακής ικανότητας – επίδοσης των μαθητών μιας συνήθους σχολικής τάξης του γενικού σχολείου

Δεν αξιοποιούν τις ιδιαίτερες ικανότητές τους – Νιώθουν ανία:

Χρειάζονται εμπλουτισμό του προγράμματος με δραστηριότητες υψηλών προδιαγραφών.

Απρόσκοπτη πορεία:

Οι «κατά παράδοση» αριστούχοι μαθητές.

Ασυνεχής ομαλή πορεία με τις συνήθεις ωδίνες της ανάπτυξης και της μάθησης:

Χρειάζονται υποστηρικτική φροντίδα από την οικογένεια για να εκτελούν το καθημερινό μαθητικό τους έργο.

Επιδράσεις εξωγενών – περιστασιακών παραγόντων:

Χρειάζονται πρόσθετη ενισχυτική διδασκαλία.

Επιδράσεις ενδογενών – αναπτυξιακών παραγόντων:

Χρειάζονται ειδικά εξατομικευμένα διδακτικά-διορθωτικά προγράμματα.

Μαθησιακά Προβλήματα

```
graph TD; A[Μαθησιακά Προβλήματα] --> B[Μαθησιακό έλλειμμα]; A --> C[Αναπτυξιακό έλλειμμα]; C --> D[Ήπιες]; C --> E[Δυσλεξίες];
```

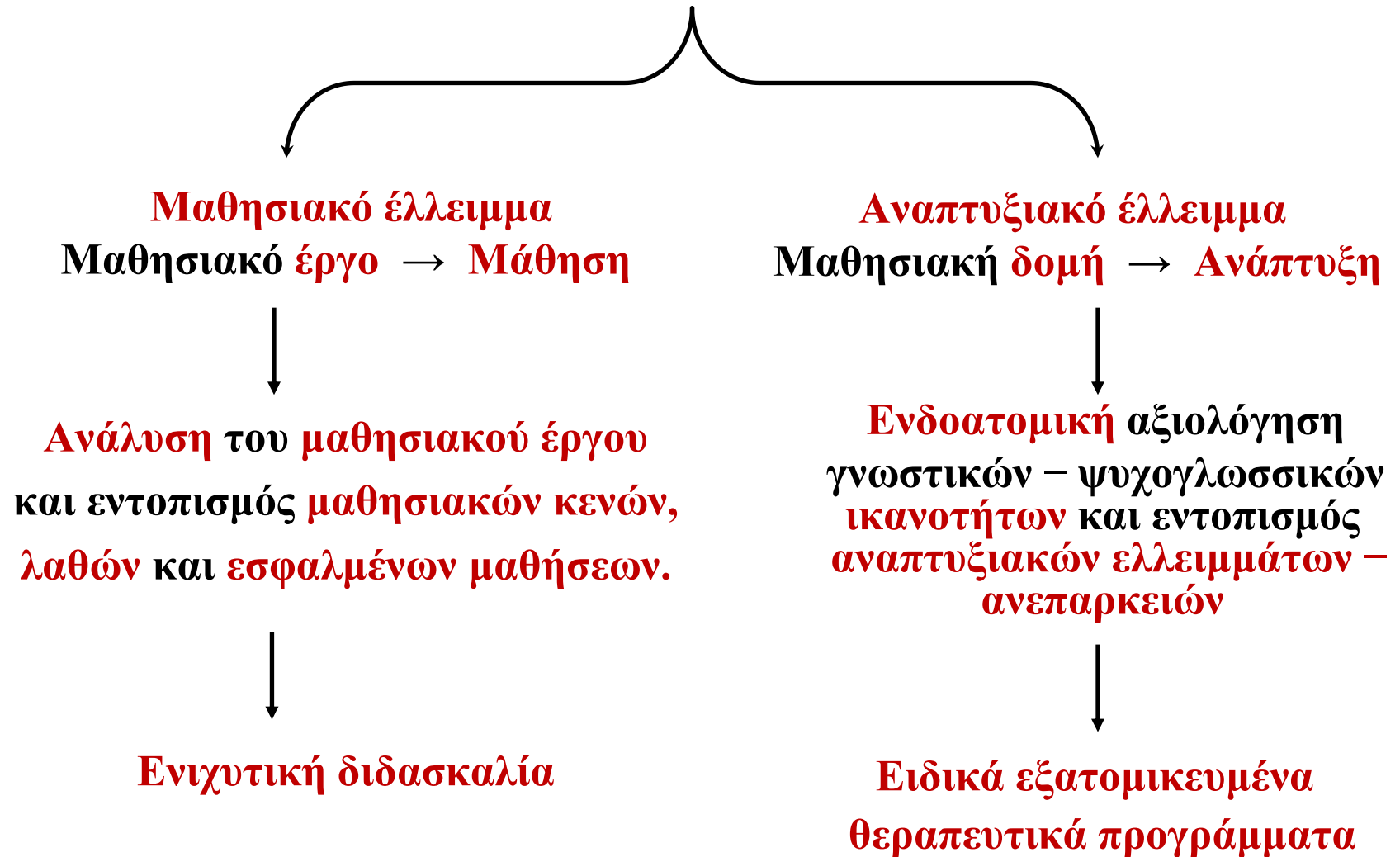
**Μαθησιακό
έλλειμμα**

**Αναπτυξιακό
έλλειμμα**

Ήπιες

Δυσλεξίες

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ – ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

→ **Μαθησιακό έλλειμμα**

- **Αρκεί η ενισχυτική διδασκαλία φροντιστηριακού τύπου.**

→ **Αναπτυξιακό έλλειμμα**

- **Μόνον ενισχυτική διδασκαλία είναι
για το παιδί «χαμένος χρόνος»
και
για τον γονέα «να αδειάζει ανώφελα η τσέπη του!»**

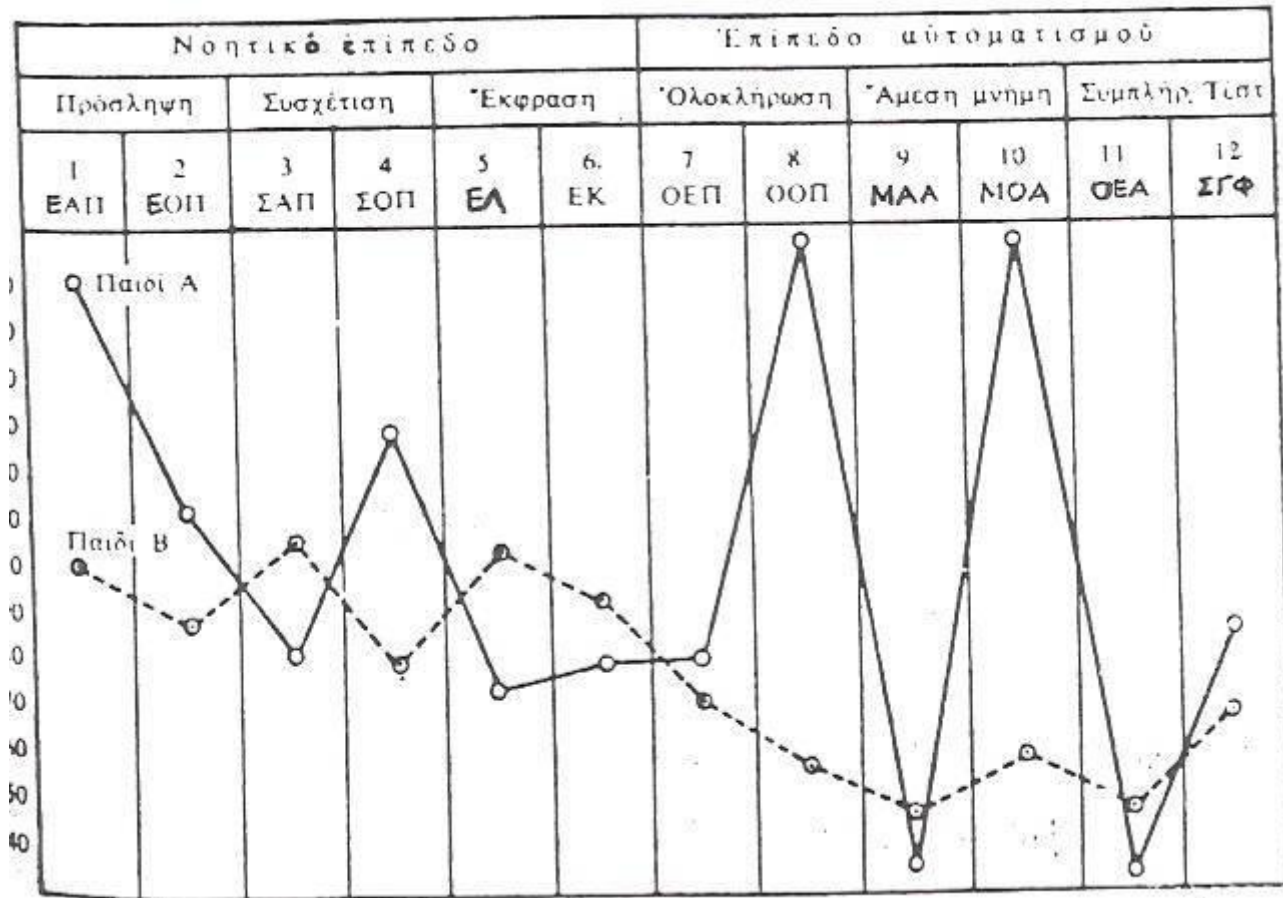
Samuel Kirk:

Διαφορική - ενδοατομική αξιολόγηση

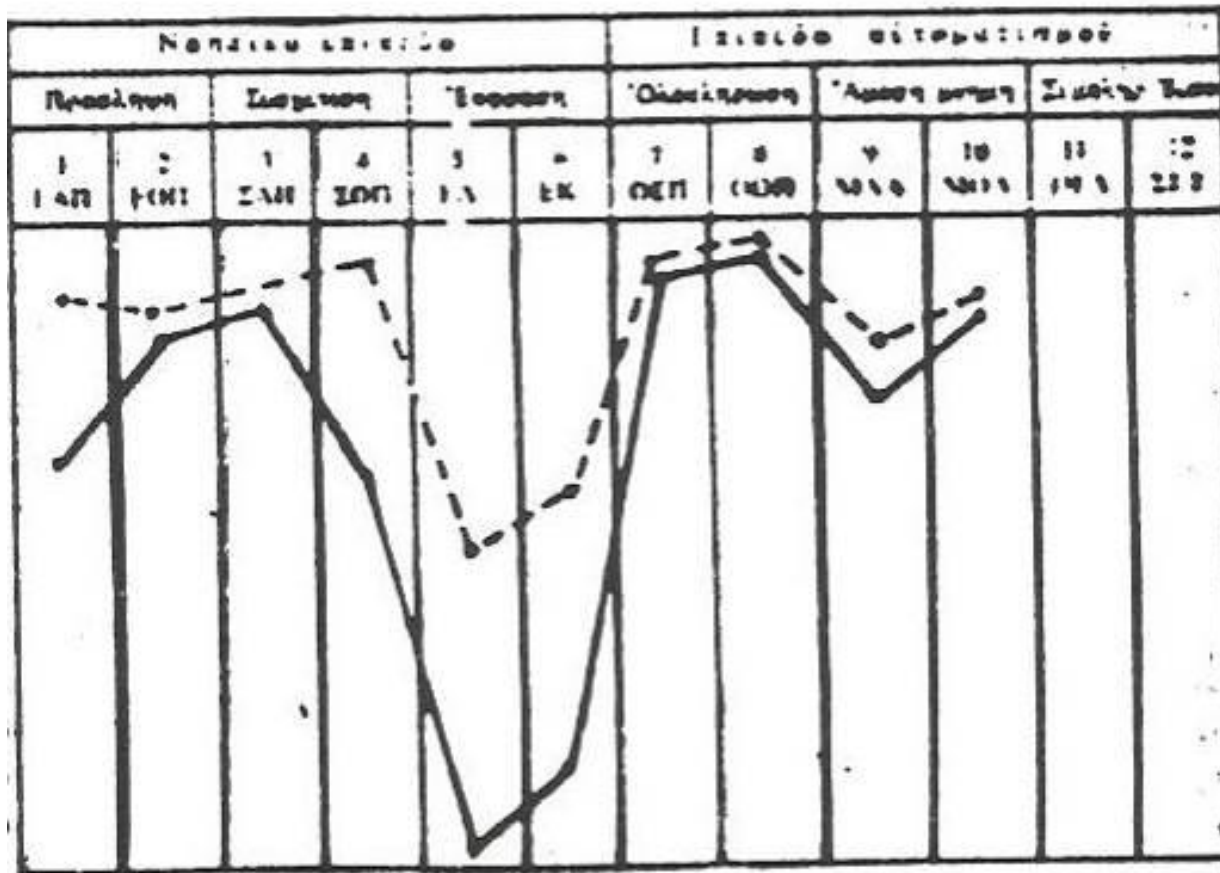

Διδακτικό - θεραπευτική παρέμβαση

**Δύο νοητικώς καθυστερημένα παιδιά
με ίδιο νοητικό πηλίκο.**

Ανεπάρκεια στην έκφραση πριν (-)
και μετά (...) τη θεραπεία.

**Η διαφορική διάγνωση
μεταξύ «μαθησιακού ελλείμματος»
και
«αναπτυξιακού ελλείμματος»
γίνεται με το
ΑθηνάΤεστ Διάγνωσης Δυσκολιών Μάθησης.**

ΔΙΑΦΟΡΟΔΙΑΓΝΩΣΗ – ΔΙΑΓΝΩΣΗ

Αναλυτική περιγραφή
που οδηγεί στη διορθωτική – θεραπευτική παρέμβαση

Δι-ατομικές διαφορές

↓
Σύγκριση
με τα άλλα
συνομήλικα παιδιά

Ενδο-ατομικές διαφορές

↓
Σύγκριση
ανάμεσα στις διάφορες
επιμέρους ικανότητες
μέσα στο ίδιο παιδί

Οι κλίμακες του **ΑθηνάΤέστ** κατά τομείς ανάπτυξης

I. Νοητική ικανότητα

1. Γλωσσικές αναλογίες
2. Αντιγραφή σχημάτων
3. Λεξιλόγιο

II. Μνήμη ακολουθιών

4. Μνήμη αριθμών
 - Κοινές ακολουθίες (Συμπληρωματική)
5. Μνήμη εικόνων
6. Μνήμη σχημάτων

III. Ολοκλήρωση παραστάσεων

7. Ολοκλήρωση προτάσεων
8. Ολοκλήρωση λέξεων

IV. Γραφο-φωνολογική ενημερότητα

9. Διάκριση γραφημάτων
10. Διάκριση φθόγγων
11. Σύνθεση φθόγγων

V. Νευρο-ψυχολογική ωριμότητα

12. Οπτικο-κινητικός συντονισμός
13. Αντίληψη «δεξιού – αριστερού»
14. Πλευρίωση

Διαγνωστικοί δείκτες του *ΑθηνάΤεστ*

- Αναπτυξιακή **ηλικία** σε έτη και μήνες.
- Αναπτυξιακό **πηλίκι**.

ΤΙ ΜΑΣ ΔΕΙΧΝΕΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ;

- Το **ποσό – επίπεδο της ανάπτυξης – ωριμότητας** που έχει κατακτήσει το παιδί μέχρι την ημερομηνία εξέτασης.
Π.χ.: **8 έτη, 2 μήνες**
- Τον **βαθμό δυσκολίας του μαθησιακού υλικού** που μπορεί να αφομοιώσει το παιδί, ανεξάρτητα από τη χρονολογική του ηλικία και την τάξη φοίτησης.
Π.χ.: **Αρχή Α΄ τάξης**

ΤΙ ΜΑΣ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΗΛΙΚΟ;

- Τη **διαγνωστική κατηγορία** στην οποία εντάσσεται το παιδί για καθεμιά επιμέρους δοκιμασία.
- Την **εκατοστιαία θέση** που κατέχει το παιδί σε σύγκριση με τα συνομήλικά του παιδιά.
- **Ενδο-ατομικές συγκρίσεις:** Εντοπισμός αναπτυξιακών ελλειμμάτων - ανεπαρειών.

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Στοιχεία παιδιού:

0

0

Ημερομηνία εξέτασης:

/ /

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικίο	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικίο	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	↑												↑	Εξαιρετική επίδοση
	16												16	
	15												15	
	14												14	
Οριακώς υψηλή	13												13	Οριακώς υψηλή
	12												12	
Μέση επίδοση	11												11	Μέση επίδοση
	10												10	
	9												9	
Οριακώς χαμηλή	8												8	Οριακώς χαμηλή
	7												7	
Ανεπαρκής επίδοση	6												6	Ανεπαρκής επίδοση
	5												5	
	4												4	
	↓												↓	

10%

15%

50%

15%

10%

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικίο	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικίο	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	↑	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↑	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	↓	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↓	

ΤΥΠΙΚΑ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ
«ειδικών» ομάδων παιδιών

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικιακό	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικιακό	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	17	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	17	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	3	

Μέσο - φυσιολογικό παιδί

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικιακό	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικιακό	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	↑	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↑	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	↓	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↓	

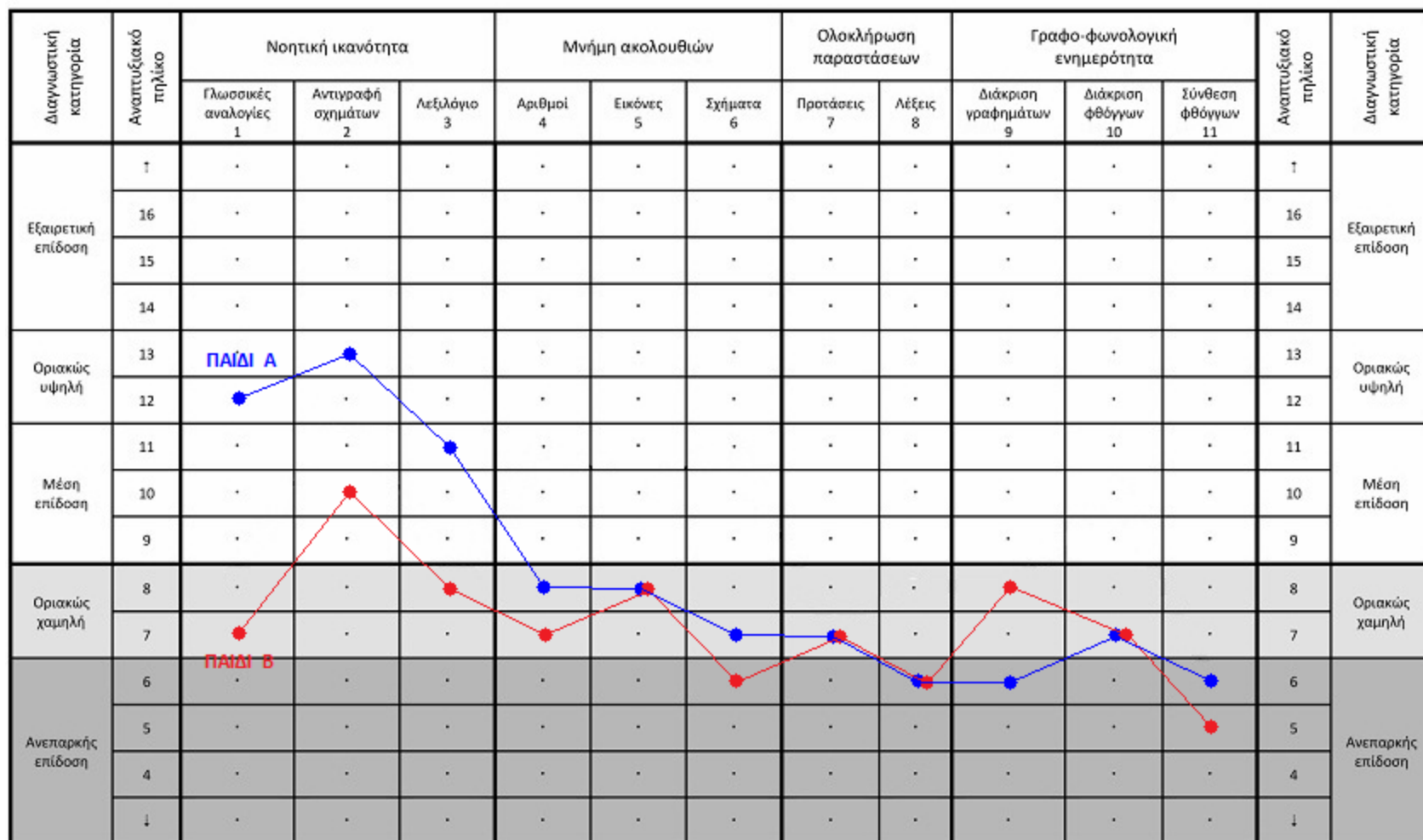
Εκπαιδευσιμο νοητικώς καθυστερημένο

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικιακό	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικιακό	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	17	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	17	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*		*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	3	

Ειδική δυσκολία ανάγνωσης και γραφής

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικίο	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικίο	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	↑	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↑	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	↓	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↓	

Πολιτισμική υστέρηση

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικιακό	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικιακό	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	↑	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↑	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	↓	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↓	

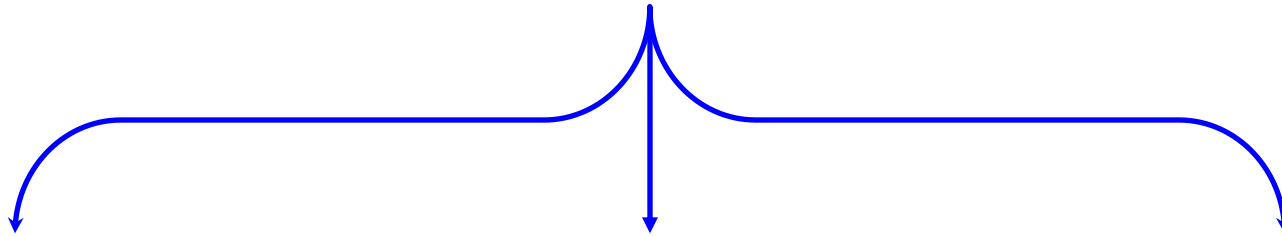
Ανεπάρκεια στην οπτική δίοδο

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Διαγνωστική κατηγορία	Αναπτυξιακό ηλικιακό	Νοητική ικανότητα			Μνήμη ακολουθιών			Ολοκλήρωση παραστάσεων		Γραφο-φωνολογική ενημερότητα			Αναπτυξιακό ηλικιακό	Διαγνωστική κατηγορία
		Γλωσσικές αναλογίες 1	Αντιγραφή σχημάτων 2	Λεξιλόγιο 3	Αριθμοί 4	Εικόνες 5	Σχήματα 6	Προτάσεις 7	Λέξεις 8	Διάκριση γραφημάτων 9	Διάκριση φθόγγων 10	Σύνθεση φθόγγων 11		
Εξαιρετική επίδοση	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	Εξαιρετική επίδοση
	16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16	
	15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
	14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Οριακώς υψηλή	13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13	Οριακώς υψηλή
	12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12	
Μέση επίδοση	11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11	Μέση επίδοση
	10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
	9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9	
Οριακώς χαμηλή	8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8	Οριακώς χαμηλή
	7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Ανεπαρκής επίδοση	6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	Ανεπαρκής επίδοση
	5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4	
	↓	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	↓	

Ανεπάρκεια στην ακουστική δίοδο

«ΠΛΗΡΗΣ», «ΒΡΑΧΕΙΑ» ΚΑΙ «ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ» ΧΟΡΗΓΗΣΗ

«Πλήρης» χορήγηση

- Χορηγούνται και οι 15 δοκιμασίες.
- Διάρκεια εξέτασης 65' σε δύο συναντήσεις.

«Βραχεία» χορήγηση

- Χορηγούνται 7 δοκιμασίες στα παιδιά του νηπιαγωγείου
- Χορηγούνται 8 δοκιμασίες στα παιδιά του δημοτικού
- Δηλώνονται με αστερίσκο (*) στο Φυλλάδιο Εξέτασης.
- Διάρκεια εξέτασης 45'.

«Επιλεκτική» χορήγηση

- Χορηγούνται όποιες δοκιμασίες κρίνονται πρόσφορες για το σκοπό της εξέτασης.
- ↓
- Άτομα με αισθητηριακές και κινητικές δυσκολίες.
 - Για ερευνητικούς σκοπούς

Χρησιμοποιείται
από τους δασκάλους και τους νηπιαγωγούς
με τα παιδιά της τάξης τους.

Χρησιμοποιείται και από άλλους ειδικούς:
Δυνατότητα διαφορετικού επιπέδου ερμηνείας.

- Καλύπτει τις χρονολογικές ηλικίες από την αρχή του 5^{ου} έτους έως και το τέλος του 9^{ου} έτους.
 - Νηπιαγωγείο, Α΄ τάξη, Β΄ τάξη, Γ΄ τάξη, Δ΄ τάξη.

- Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και με παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας που παρουσιάζουν σημαντικό αναπτυξιακό έλλειμμα.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ !

**Το ΑθηνάΤεστ βοηθάει τον εκπαιδευτικό
να παρατηρεί με ψυχοδιαγνωστικό «βλέμμα»
και
να περιγράφει με ψυχοπαιδαγωγικούς όρους
τη συμπεριφορά του παιδιού.**

ΔΥΣΛΕΞΙΑ: Δύο (2) εννοιολογικά σφάλματα

α) Υπερδιάγνωση ΔΥΣΛΕΞΙΑΣ

- Κάθε μαθησιακό πρόβλημα στη γλώσσα «βαφτίζεται» Δυσλεξία.
- Μαθησιακό έλλειμμα vs Αναπτυξιακό έλλειμμα:
 - Δεν γίνεται διάκριση.

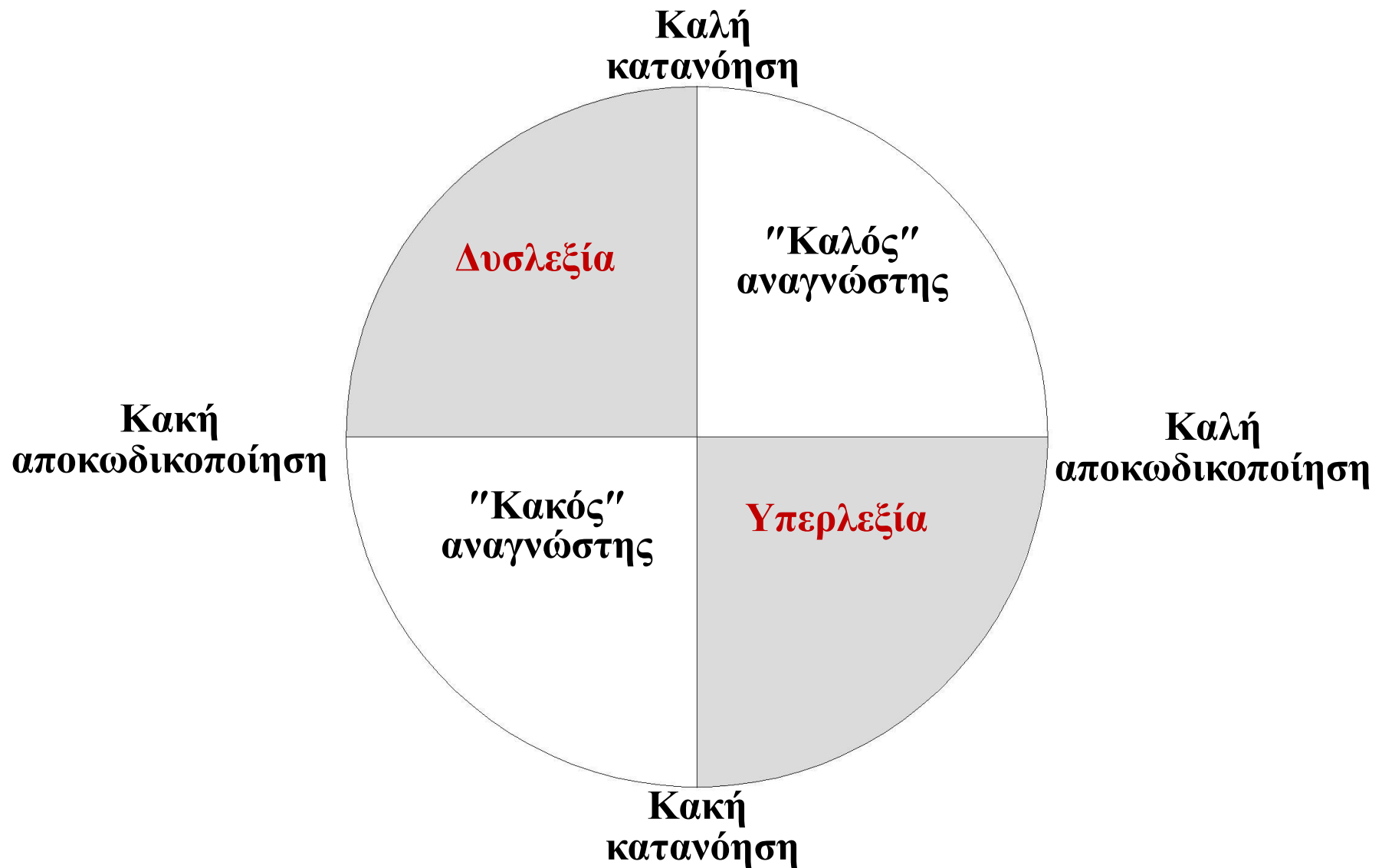
β) Τα παιδιά με δυσλεξία έχουν, εξ ορισμού, τουλάχιστον μέση – κανονική νοημοσύνη.

- Δεν είναι ΟΛΑ ευφυή.

ΔΥΣΛΕΞΙΑ: Δύο (2) μαθησιακά παράδοξα

α) Οι μαθητές με δυσλεξία ΔΕΝ παρουσιάζουν κανένα από τα γνωστά αίτια – τους «συνήθεις ύποπτους».

β) Η μαθησιακή ανεπάρκεια μπορεί να εντοπίζεται, επιμεριστικώς, μόνο σε μερικές, ακόμη και μόνο σε μία, από τις σχολικές μαθήσεις (π.χ., στην ανάγνωση, στη γραφή, στην ορθογραφία), ενώ άλλοι τομείς της μάθησης να μένουν ανέπαφοι.

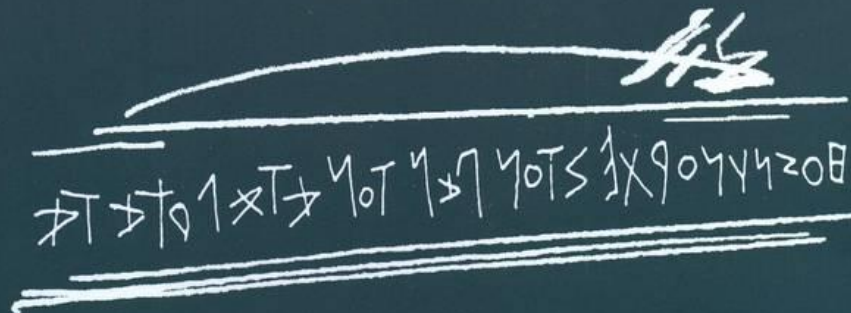

**Ανάγνωση = Αποκωδικοποίηση + Κατανόηση.
Τέσσερις τύποι αναγνωστικής ικανότητας.**

Κωνσταντίνου Δ. Πόρποδα

Καθηγητή Ψυχολογίας
στο Πανεπιστήμιο Πατρών

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ

- Γνωστική ανάλυση
- Ψυχολογικοί παράγοντες
- Επίδραση της γλώσσας
- Μάθηση και διδασκαλία
- Εκπαιδευτικές προεκτάσεις
και εφαρμογές

Μαθησιακές Δυσκολίες
Μαθησιακές Δυσκολίες

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

(Ανάγνωση, Ορθογραφία,
Δυσλεξία, Μαθηματικά)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Κωνσταντίνος Δ. Πόρποδας

Έκδοση στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου ΕΠΕΑΕΚ 2000-2006
(του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων) με θέμα:

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Μαθησιακές Δυσκολίες
Μαθησιακές Δυσκολίες

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Κωνσταντίνος Δ. Πόρποδας

Έκδοση στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου ΕΠΕΑΕΚ 2000-2006
(του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων) με θέμα:

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

για τους φίλους
της ελληνικής γλώσσας
και την προετοιμασία για την
ανάγνωση και τη γραφή

Εργαστήριο Ψευδογράμ-
μας του Μανδουλί

Αντουάν Μπρεσ
Μαρία Σαγυρόπουλη
Ελίζα Καλφιντίδου

1

Πινακωτή

πι και να και κω και τη
κάνω την πινακωτή
με αλεύρι τη φωνή
και μαγιά τη συνήθει
κάνω λέξη τραγική
πι και να και κω και τη

Ελληνικά
γράμματα

3-7
ΕΤΩΝ

για τους φίλους
της ελληνικής γλώσσας
και την προετοιμασία για την
ανάγνωση και τη γραφή

Εργαστήριο Ψευδογράμ-
μας του Μανδουλί

Αντουάν Μπρεσ
Μαρία Σαγυρόπουλη

2

Πινακωτή

πινακωτή - πινακωτή
έλα από τ' άσπρη μου τ' αση
για να σου πω τη συνήθει
που 'χει ανόητος σου

Ελληνικά
γράμματα

5-9
ΕΤΩΝ

Δυσλεξία

→ **Νηπιαγωγείο: Ιδανικός χώρος για ΠΡΟΛΗΨΗ**

ΜΕΡΟΣ 3

Ψυχολογικά προβλήματα: Γενική επισκόπηση

Ψυχολογικά Προβλήματα: Γενική επισκόπηση

→ Πολλαπλότητα στην ορολογία: Διαγνωστικές εκθέσεις των ΚΕΔΔΥ.

- **Ιατρογενής ορολογία** («διαταραχές»): Ταξινομητική – κατηγορική (DSM, ICD).
- **Ψυχολογική ορολογία** («προβλήματα»): Ονοματική αναφορά ψυχολογικών προβλημάτων.
- **Ψυχοπαιδαγωγική ορολογία**: Συμπτώματα και σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς.

→ Ψυχολογικά προβλήματα:

ΤΙ είναι; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;

Ψυχολογικά Προβλήματα: Γενική επισκόπηση

→ Πολλαπλότητα στην ορολογία: Διαγνωστικές εκθέσεις των ΚΕΔΔΥ.

- **Ιατρογενής ορολογία** («διαταραχές»): Ταξινομητική – κατηγορική (DSM, ICD).
- **Ψυχολογική ορολογία** («προβλήματα»): Ονοματική αναφορά ψυχολογικών προβλημάτων.
- **Ψυχοπαιδαγωγική ορολογία**: Συμπτώματα και σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς.

→ Ψυχολογικά προβλήματα:

ΤΙ είναι; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;

Ψυχολογικά Προβλήματα: Γενική επισκόπηση

→ Πολλαπλότητα στην ορολογία: Διαγνωστικές εκθέσεις των ΚΕΔΔΥ.

- **Ιατρογενής ορολογία** («διαταραχές»): Ταξινομητική – κατηγορική (DSM, ICD).

- **Ψυχολογική ορολογία** («προβλήματα»): Ονοματική αναφορά ψυχολογικών προβλημάτων.

- **Ψυχοπαιδαγωγική ορολογία**: Συμπτώματα και σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς.

→ Ψυχολογικά προβλήματα:

ΤΙ είναι; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;

→ **ΔΕΠ-Υ:** Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής –
Υπερκινητικότητα

DSM-5

DIAGNOSTIC AND STATISTICAL
MANUAL OF MENTAL DISORDERS

DIAGNOSTIC AND STATISTICAL
MANUAL OF
MENTAL DISORDERS

FIFTH EDITION

DSM-5

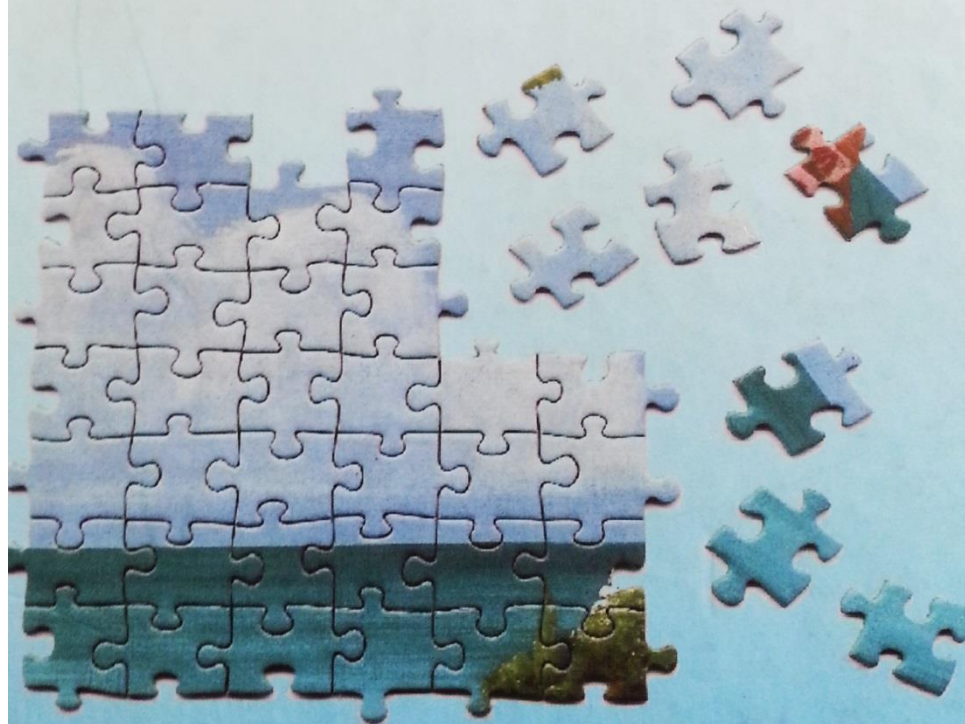
AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΚΟΥΡΟΣ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ

Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΤΥΠΩΘΗΤΩ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ

Ψυχολογικά Προβλήματα: Γενική επισκόπηση

→ Πολλαπλότητα στην ορολογία: Διαγνωστικές εκθέσεις των ΚΕΔΔΥ.

- **Ιατρογενής ορολογία** («διαταραχές»): Ταξινομητική – κατηγορική (DSM, ICD).

- **Ψυχολογική ορολογία** («προβλήματα»): Ονοματική αναφορά ψυχολογικών προβλημάτων.

- **Ψυχοπαιδαγωγική ορολογία**: Συμπτώματα και σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς.

→ Ψυχολογικά προβλήματα:

ΤΙ είναι; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

I.N. Παρασκευόπουλος • Martin Herbert

Ψυχολογικά Προβλήματα Παιδιών και Εφήβων

Πρόληψη, έγκαιρη διάγνωση, θεραπευτική παρέμβαση

Οδηγός

για γονείς, εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους
και άλλους ειδικούς ψυχικής υγείας και αγωγής

→ Οι τρεις κατηγορίες προβλημάτων
που πραγματεύεται το βιβλίο

α) Εσωτερικευμένα ψυχολογικά προβλήματα

- Οι δύο τύποι ιδιοσυγκρασίας: Τα «δύσκολα» παιδιά και τα «εύκολα» παιδιά
- Εξάρτηση και αυτονομία: Το «υπερεξαρτημένο», το «κακομαθημένο», το «ανεξαρτητοποιημένο» παιδί
- Παιδικοί φόβοι και φοβίες: Το «σχολειοφοβικό» παιδί
- Νευρωσικά άγχη: Η ονυχοφαγία, οι ακούσιες κινήσεις - τικ, το πιπίλισμα του αντίχειρα
- Κοινωνικά άγχη: Το «ντροπαλό» παιδί, το «μοναχικό» παιδί, το «σχιζοειδές» παιδί, το «αυτιστικό» παιδί
- Ψυχοσωματικές διαταραχές: Βρογχικό άσθμα
- Προβλήματα υπερβολικής συμμόρφωσης και προκατάληψης: Το «υποτακτικό» παιδί, ο «φανατικός οπαδός»
- Προβλήματα ύπνου: Οι νυκτερινοί εφιάλτες, οι ενύπνιοι τρόμοι, η ενοούρηση, η εγκόπριση
- Προβλήματα σίτισης: Η παχυσαρκία, η ψυχογενής ανορεξία, η ψυχογενής βουλιμία
- Εξαρτήσεις: Βλαβερή χρήση ψυχοτρόπων ουσιών και του διαδικτύου

β) Εξωτερικευμένα ψυχολογικά προβλήματα

- Απουσία αυτοελέγχου: Το «απειθαρχο» παιδί
- Παιδική επιθετικότητα: Επτά εχθρικές μορφές της, ο σχολικός εκφοβισμός, η εικονική βία
- Παιδική ανενπιμότητα: Οι συνήθειες «κατεργαριές» των παιδιών, το παιδί που «λέει ψέματα», το παιδί που «παίρνει ξένα πράγματα»
- Παιδική και νεανική παραβατικότητα: Τρεις τύποι νεανικής παραβατικότητας (ο «νευρωσικός», ο «μη κοινωνικοποιημένος», ο «ψευδο-αντικοινωνικός»), το «ψυχοπαθητικό» παιδί
- Σεξουαλικά προβλήματα: Αυτοερωτικές εμπειρίες των παιδιών - παιδικός αυνανισμός, ερωτοτροπικά παιχνίδια μεταξύ των παιδιών, διαταραχές του ρόλου του φύλου

γ) Προβλήματα μάθησης και χαμηλής σχολικής επίδοσης

- Σχολική υπο-επίδοση και σχολική αποτυχία: Το κίνητρο της επιτυχίας
- Ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία: Το «αδέξιο – άγαρμπο» παιδί, το «υπερκινητικό» παιδί
- Μαθησιακές δυσκολίες: Δυσλεξίες, δυσαριθμησίες
- Αποκλίσεις στη νοημοσύνη: Νοητική υστέρηση, νοητική υπερχογή

Τρεις κατηγορίες προβλημάτων

α) Εσωτερικευμένα ψυχολογικά προβλήματα:

- **Οι δύο τύποι ιδιοσυγκρασίας:** Τα «δύσκολα» παιδιά και τα «εύκολα» παιδιά
- **Εξάρτηση και αυτονομία:** Το «υπερεξαρτημένο», το «κακομαθημένο», το «ανεξαρτητοποιημένο» παιδί
- **Παιδικοί φόβοι και φοβίες:** Το «σχολειοφοβικό» παιδί
- **Νευρωσικά άγχη:** Η ονυχοφαγία, οι ακούσιες κινήσεις - τικ, το πιπίλισμα του αντίχειρα
- **Κοινωνικά άγχη:** Το «ντροπαλό» παιδί, το «μοναχικό» παιδί, το «σχιζοειδές» παιδί, το «αυτιστικό» παιδί
- **Ψυχοσωματικές διαταραχές:** Βρογχικό άσθμα
- **Προβλήματα υπερβολικής συμμόρφωσης και προκατάληψης:** Το «υποτακτικό» παιδί, ο «φανατικός οπαδός»
- **Προβλήματα ύπνου:** Οι νυκτερινοί εφιάλτες, οι ενύπνιοι τρόμοι, η ενούρηση, η εγκόπριση
- **Προβλήματα σίτισης:** Η παχυσαρκία, η ψυχογενής ανορεξία, η ψυχογενής βουλιμία
- **Εξαρτήσεις:** Βλαβερή χρήση ψυχοτρόπων ουσιών και του διαδικτύου

Τρεις κατηγορίες προβλημάτων

β) Εξωτερικευμένα ψυχολογικά προβλήματα:

- **Απουσία αυτοελέγχου:** Το «απείθαρχο» παιδί.
- **Παιδική επιθετικότητα:** Επτά εχθρικές μορφές της, ο σχολικός εκφοβισμός - bullying, η εικονική βία.
- **Παιδική ανεντιμότητα:** Οι συνήθειες «κατεργαριές» των παιδιών, το παιδί που «λέει ψέματα», το παιδί που «παίρνει ξένα πράγματα».
- **Παιδική και νεανική παραβατικότητα:** Τρεις τύποι νεανικής παραβατικότητας (ο «νευρωσικός», ο «μη κοινωνικοποιημένος», ο «ψευδο-αντικοινωνικός»), το «ψυχοπαθητικό» παιδί.
- **Σεξουαλικά προβλήματα:** Αυτοερωτικές εμπειρίες των παιδιών, παιδικός αυνανισμός, ερωτοτροπικά παιγνίδια μεταξύ των παιδιών, διαταραχές του ρόλου του φύλου.

Τρεις κατηγορίες προβλημάτων

γ) Προβλήματα μάθησης και χαμηλής σχολικής επίδοσης:

- **Σχολική υπο-επίδοση και σχολική αποτυχία:** Το κίνητρο της επιτυχίας.
- **Ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία:** Το «αδέξιο – άγαρμπο» παιδί, το «υπερκινητικό» παιδί.
- **Μαθησιακές δυσκολίες:** Δυσλεξίες, δυσαριθμησίες.
- **Αποκλίσεις στη νοημοσύνη:** Νοητική υστέρηση, νοητική υπεροχή.

Διασάφηση ψυχολογικών όρων

Φόβος

- Προκαλείται κάθε φορά από συγκεκριμένο ερέθισμα-κατάσταση
- Είναι αντίδραση προς πραγματικό κίνδυνο (φυσιολογική αντίδραση)

Άγχος

- Υπάρχει στο άτομο αδιάλειπτα και εκδηλώνεται κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες
- Δεν υπάρχει πραγματική απειλή (παθολογική αντίδραση)

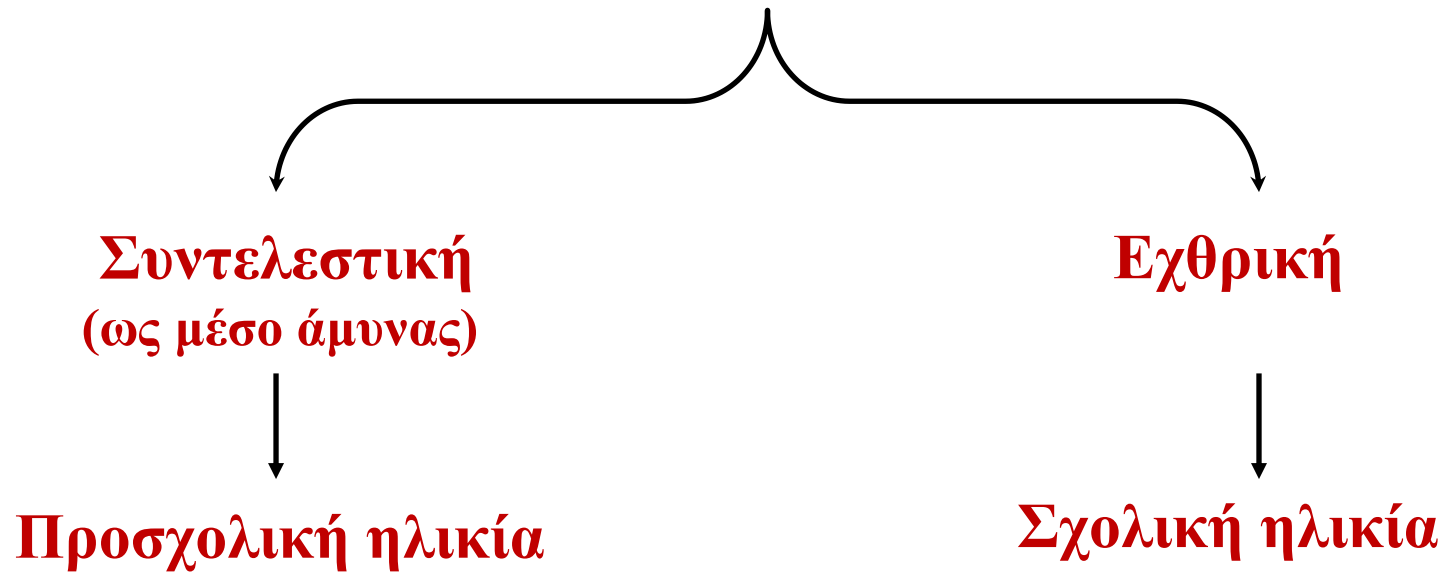
Φοβία

- Προκαλείται κάθε φορά από ορισμένη μόνο κατηγορία ερεθισμάτων-καταστάσεων
- Δεν υπάρχει πραγματική απειλή (παθολογική αντίδραση)

ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ

ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ

Επιθετικότητα

Παιδική επιθετικότητα: Δύο μορφές

Εχθρική και συντελεστική: Να γίνεται διάκριση!

→ Μια χρήσιμη διάκριση, στην προσπάθειά μας για διαχείριση της επιθετικότητας του παιδιού, είναι η διάκριση μεταξύ της **εχθρικής επιθετικότητας** και της **συντελεστικής επιθετικότητας**.

- **Εχθρική επιθετικότητα** έχουμε όταν υπάρχει **απρόκλητη διάθεση και πρόθεση να προκαλέσουμε ζημιά· όταν υπάρχει εμπρόθετη βλαπτική ενέργεια**.
 - Κατευθύνεται σε πρόσωπα και συνοδεύεται από αρνητικά συναισθήματα.
- Η **συντελεστική επιθετικότητα** αναφέρεται σε ενέργειες που **αποσκοπούν στην απόκτηση ή στη διατήρηση κάποιου αντικειμένου, στην κυριαρχία μιας περιοχής ή στην εξασφάλιση ενός δικαιώματος**.
 - Προκαλείται βέβαια ζημιά στους άλλους από μια τέτοια επιθετική ενέργεια, αλλά προσιδιάζει περισσότερο **«ως μέσο άμυνας»**.

→ Έχει διαπιστωθεί ότι, κατά την **προσχολική ηλικία**, η επιθετικότητα είναι κυρίως **συντελεστικής μορφής** (διεκδίκηση αθυρμάτων). Με την **πάροδο της ηλικίας** μειώνεται το είδος αυτό και αυξάνει η **εχθρική επιθετικότητα**.

– Ασφαλώς, άλλο είναι η απρόκλητη εχθρική επιθετικότητα και άλλο η αμυντική συντελεστική επιθετικότητα. **Αλλιώς θα πρέπει να αξιολογείται και να αντιμετωπίζεται η μία και αλλιώς ή άλλη.**

• Έχει διαπιστωθεί ότι τόσο οι γονείς όσο και οι δάσκαλοι συχνά **δεν κάνουν σαφή διάκριση** ανάμεσα στις δύο αυτές διαφορετικές μορφές επιθετικής συμπεριφοράς: **την εχθρική και τη συντελεστική.**

Bullying: Δεν είναι κάθε επιθετική συμπεριφορά: Οι τέσσερις προϋποθέσεις

- Η **έκδηλη επιθυμία** του θύτη να προκαλεί στο θύμα σωματικό ή/και ψυχολογικό πόνο.
- Η άσκηση της βίας να γίνεται με **επανάληψη των συγκεκριμένων ενεργειών** με σταθερή συχνότητα (όχι ευκαιριακά).
- Ανάμεσα στον θύτη και στο θύμα να υπάρχει **διαφορά σωματικής δύναμης** υπέρ του θύτη για καθυπόταξη του θύματος.
- Να είναι εμφανής η αίσθηση ότι **το θύμα καταπιέζεται**.

«Θύτες» και «θύματα»: Η προσωπικότητά τους

- Ο **θύτης** είναι συνήθως εύσωμος με εμφανείς φυσικές δυνάμεις· αντίθετα, το **θύμα** είναι άτομο σωματικά αδύναμο (ασυμμετρία σωματικής δύναμης).
- Ο **θύτης** είναι άτομο εξωστρεφές και κοινωνικά υπερ-δραστήριο· αντίθετα, το **θύμα** είναι άτομο εσωστρεφές, συνεσταλμένο, μοναχικό.
- Ο **θύτης** έχει μειωμένο αυτοέλεγχο, είναι επιρρεπής στις παραβάσεις των κανόνων και δεν έχει ενοχές ή τύψεις για τις ενέργειές του· αντίθετα, το **θύμα** έχει υπερβολικές αναστολές, έντονη την τάση για αυτο-ενοχοποίηση.
- Ο **θύτης** είναι άτομο αυθόρμητο, παρορμητικό, ετοιμόλογο, δείχνει ότι έχει αυτοπεποίθηση· αντίθετα, το **θύμα** είναι άτομο παθητικό, άτολμο, ανίκανο να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Bullying: Δεν είναι κάθε επιθετική συμπεριφορά: Οι τέσσερις προϋποθέσεις

→ Για να χαρακτηριστεί μια ενδο-μαθητική διένεξη ως «σχολικός εκφοβισμός – bullying», θα πρέπει να συντρέχουν **τέσσερις τουλάχιστον συγκεκριμένες προϋποθέσεις**, οι εξής:

– Η **έκδηλη επιθυμία** του θύτη να προκαλεί στο θύμα σωματικό ή/και ψυχολογικό πόνο· η άσκηση της βίας να γίνεται με **επανάληψη των συγκεκριμένων ενεργειών** με σταθερή συχνότητα (όχι ευκαιριακά)· ανάμεσα στον θύτη και στο θύμα να υπάρχει **διαφορά σωματικής δύναμης** υπέρ του θύτη για καθυπόταξη του θύματος· και να είναι εμφανής η αίσθηση ότι το **θύμα καταπιέζεται**.

Μια ενδο-μαθητική εμπόλεμη διένεξη, λοιπόν, όσο βίαιη και αν είναι, δεν λογίζεται ως «σχολικός εκφοβισμός – bullying» εφόσον δεν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις: **επιθυμία – πρόθεση** για να πληγωθεί ο άλλος, συχνή επανάληψη των επιθετικών ενεργειών, **ασυμμετρία δυνάμεων** μεταξύ του θύτη και του θύματος, **έκδηλες αρνητικές επιπτώσεις** στο θύμα.

→ **Προσοχή:** Το γεγονός ότι δύο παιδιά παλεύουν και κτυπιούνται μεταξύ τους στην αυλή του σχολείου, **αν συμβαίνει να είναι «ισοδύναμα»**, είναι μεν ενδο-σχολική βία, αλλά όχι «σχολικός εκφοβισμός – bullying». **Κακώς**, στον καθημερινό λόγο έχει επικρατήσει κάθε ενδο-μαθητική διένεξη να αποκαλείται «σχολικός εκφοβισμός – bullying».

«Θύτες» και «θύματα»: Η προσωπικότητά τους

→ Τα **χαρακτηριστικά της προσωπικότητας** του θύτη και του θύματος είναι τα παρακάτω:

- Ο **θύτης** είναι συνήθως εύσωμος με εμφανείς φυσικές δυνάμεις· αντίθετα, το **θύμα** είναι άτομο σωματικά αδύναμο (ασυμμετρία σωματικής δύναμης).
- Ο **θύτης** είναι άτομο εξωστρεφές και κοινωνικά υπερ-δραστήριο· αντίθετα, το **θύμα** είναι άτομο εσωστρεφές, συνεσταλμένο, μοναχικό.
- Ο **θύτης** έχει μειωμένο αυτοέλεγχο, είναι επιρρεπής στις παραβάσεις των κανόνων και δεν έχει ενοχές ή τύψεις για τις ενέργειές του· αντίθετα, το **θύμα** έχει υπερβολικές αναστολές, έντονη την τάση για αυτο-ενοχοποίηση.
- Ο **θύτης** είναι άτομο αυθόρμητο, παρορμητικό, ετοιμόλογο, δείχνει ότι έχει αυτοπεποίθηση· αντίθετα, το **θύμα** είναι άτομο παθητικό, άτολμο, ανίκανο να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

→ **Προσοχή:** Θύτες και θύμα έχουν ένα **κοινό χαρακτηριστικό:** και οι δύο κατατρύχονται από **συναισθήματα εσωτερικής ανασφάλειας, ανεπάρκειας και κατωτερότητας.**

- Έχει διαπιστωθεί ότι οι **θύτες – παλικαράδες** είναι και αυτοί με τον δικό τους διαφορετικό τρόπο, «**θύματα**».

Bullying: Βαθύτερα αίτια Γονείς – Δάσκαλοι: Πρέπει να παρέμβετε!

→ Οι γονείς και των δύο πλευρών –**του θύτη και του θύματος**– πρέπει να γνωρίζουν ότι τα επιθετικά επεισόδια μεταξύ των παιδιών, σε μερικές περιπτώσεις, συμβαίνει να είναι **απόρροια βαθύτερων αιτιών τόσο για τους «δηλωμένους νταήδες» όσο και για τα «πρόσφορα θύματα».**

→ Θα πρέπει λοιπόν **και οι δυο πλευρές των γονέων –θύτη και θύματος–** να εξετάζουν μήπως στη δική τους περίπτωση δεν πρόκειται για κάποια από τις συνήθεις περιστασιακές «ατυχείς συναντήσεις» που συμβαίνουν μεταξύ των μαθητών, αλλά για ένα «καμπανάκι» **–και προς τις δύο πλευρές–** να προβληματιστούν και να ερευνήσουν το «**γιατί**» της διαφορετικής συμπεριφοράς του παιδιού τους: **τόσο του «θύτη» όσο και του «θύματος».**

→ Βέβαια, το καλύτερο θα ήταν να μπορούσαν οι γονείς και οι δάσκαλοι να παρέμβουν **πριν ακόμη οι «νταήδες» συμμαθητές δημιουργήσουν τόση δυστυχία γύρω τους.**

**Παιδική
σεξουαλικότητα**

Αισθησιασμός

- Άγνοια και εξερευνητική περιέργεια
- Απτικός διερεθισμός
- Καταπραϋντικό-ηρεμιστικό αποτέλεσμα

**Εφηβική
σεξουαλικότητα**

Ερωτισμός

- Επίγνωση
- Πολύτροπος διερεθισμός
- Ιδιαίτερο συγκινησιακό βάθος

Παιδική σεξουαλικότητα: Εκδηλώσεις

- Αυτο-ερωτικές εμπειρίες του παιδιού
- Ερωτοτροπικά παιχνίδια μεταξύ των παιδιών
- Βωμολοχίες
- Ταυτότητα του φύλου και διαταραχές του ρόλου του φύλου
- Απροσδόκητες σεξουαλικές εμπειρίες: Αποπλάνηση του παιδιού
 - Μορφές παιδικής σεξουαλικής παρενόχλησης
 - Ενδο-οικογενειακή παιδική σεξουαλική παρενόχληση:
Γιατί το παιδί «σιωπά»!
- **Παιδεραστία: Γονείς, γρηγορείτε !**

Ψυχολογικά Προβλήματα: Γενική επισκόπηση

→ Πολλαπλότητα στην ορολογία: Διαγνωστικές εκθέσεις των ΚΕΔΔΥ.

- **Ιατρογενής ορολογία** («διαταραχές»): Ταξινομητική – κατηγορική (DSM, ICD).
- **Ψυχολογική ορολογία** («προβλήματα»): Ονοματική αναφορά ψυχολογικών προβλημάτων.
- **Ψυχοπαιδαγωγική ορολογία**: Συμπτώματα και σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς.

→ Ψυχολογικά προβλήματα:

ΤΙ είναι; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;

Ψυχοπαιδαγωγική Ορολογία:

**Αναλυτική περιγραφή
των συμπτωμάτων
της έκδηλης προβληματικής συμπεριφοράς
που οδηγεί
στη διορθωτική – θεραπευτική παρέμβαση**

Ιωάννης Ν. Παρασκευόπουλος
Ποθυξένη Ι. Παρασκευοπούλου

ΕΔΕΠΠΕ

Ερωτηματολόγια Δια-προσωπικής
και Ενδο-προσωπικής Προσαρμογής
Παιδιών και Εφήβων

Διαδικτυακή
έκδοση

ΤΑ ΕΞΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΕΠΠΕ

- **Ερωτηματολόγιο 1:** Για **ΠΑΙΔΙΑ** νηπιαγωγείου και δημοτικού που συμπληρώνεται από τους **ΓΟΝΕΙΣ**
- **Ερωτηματολόγιο 2:** Για **ΠΑΙΔΙΑ** νηπιαγωγείου και δημοτικού που συμπληρώνεται από τους **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ**
- **Ερωτηματολόγιο 3:** Για **ΕΦΗΒΟΥΣ** γυμνασίου και λυκείου που συμπληρώνεται από τους **ΓΟΝΕΙΣ**.
- **Ερωτηματολόγιο 4:** Για **ΕΦΗΒΟΥΣ** γυμνασίου και λυκείου που συμπληρώνεται από τους **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ**
- **Ερωτηματολόγιο 5:** Για **ΠΑΙΔΙΑ** δημοτικού (ανώτερες τάξεις) που συμπληρώνεται από το **ΙΔΙΟ ΤΟ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ**
- **Ερωτηματολόγιο 6:** Για **ΕΦΗΒΟΥΣ** γυμνασίου και λυκείου που συμπληρώνεται από τον **ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΕΦΗΒΟ**

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΑΣΗ ΕΔΕΠΠΕ

**Αναλυτική – λεπτομερειακή
περιγραφή**

**Συμπτώματα
προβληματικής συμπεριφοράς**

120 συμπτώματα

Βαθμός σοβαρότητας 0, 1 ή 2 του συμπτώματος

- **Βαθμός 0** = Καθόλου πρόβλημα
- **Βαθμός 1** = Μικρό πρόβλημα
- **Βαθμός 2** = Μεγάλο πρόβλημα

Τα έξι (6) σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς

Εσωτερικευμένα
(**Ενδο**-προσωπικά)

- α) Άγχος – Δυσθυμία – Ψυχαναγκασμός
- β) Υπερβολική αναστολή –
Μοναχικότητα – Βραδυψυχισμός
- γ) Ελλειμματική ανάπτυξη - Ανωριμότητα
- δ) Ψυχοσωματικές διαταραχές

Εξωτερικευμένα
(**Δια**-προσωπικά)

- ε) Έλλειψη φιλαλληλίας –
Ακοινωνικότητα
- ζ) Επιθετικότητα - Παραβατικότητα

α) Άγχος - Δυσθυμία - Ψυχαναγκασμός

- Το απασχολεί ο εαυτός του· δεν νιώθει άνετα· βρίσκεται σε αμηχανία.
- Νιώθει μοναξιά· πλήξη, ανία.
- Πιστεύει ότι δεν θα τα καταφέρει· έλλειψη αυτοπεποίθησης.
- Εύκολα ταραάζεται και τα χάνει.
- Υπερευαίσθητο· πληγώνεται με την παραμικρή παρατήρηση – κριτική.
- Δειλό, άτολμο· πάντα φοβισμένο.
- Άκεφο, μελαγχολικό, κατηφές, θλιμμένο.
- Δεν ξέρει να παίζει και να χαίρεται.
- Νιώθει ότι είναι ανεπιθύμητο· ότι δεν το αγαπάνε.
- Δείχνει σαν να το απασχολεί κάτι – κάποια έγνοια· πάντα σκεπτικό.
- Νιώθει ότι δεν αξίζει τίποτε· ότι είναι άχρηστο· συναίσθημα μειονεξίας.
- Νιώθει ότι το αδικούν στο σχολείο.
- Νιώθει ότι είναι ο « αδικημένος » στην οικογένεια.
- Σχολαστικότητα στην καθαριότητα, στην τάξη, στην εκτέλεση των εργασιών.
- Υπερβολική συμμόρφωση στους κανόνες· υπερβολικά πειθήνιο.
- Αγωνιά μήπως δεν είναι τέλειο σε ό,τι κάνει· τελειομανής.
- Βρίσκεται σε υπερένταση· δεν μπορεί να ηρεμήσει.
- Φοβάται μήπως κάνει λάθος.
- Αγωνιά μήπως δεν ευχαριστήσει τους άλλους.

β) Υπερβολική αναστολή - Μοναχικότητα - Βραδυψυχισμός

- Δεν έχει παρέες· προτιμάει να μένει μόνο του.
- Αποφεύγει να αναμιχθεί· προτιμάει να μένει αμέτοχο· απόμακρο.
- Μένει απαθής· νωθρό· άτονο.
- Δεν δείχνει ενδιαφέρον για ό,τι γίνεται γύρω του· ζει σε δικό του κόσμο.
- Αθόρυβο· περνάει απαρατήρητο· σαν να μην είναι « παρών ».
- Δεν ανακοινώνει τις σκέψεις του· μυστικοπάθεια· κρυψίνοια.
- Ονειροπόληση· αφηρημάδα· χάνεται στη σκέψη του.
- Καθόλου διεκδικητικό· υπερβολικά υποχωρητικό· συνεσταλμένο.
- Αποφεύγει τις ομαδικές εκδηλώσεις· εκδρομές, πάρτυ.
- Δεν ενδιαφέρεται να κάνει φίλους.
- Μιλάει και απαντάει, επιλεκτικά, μόνον σε λίγα πρόσωπα.
- Δειλό, άτολμο· πάντα φοβισμένο.
- Νυσταλέο· υπνηλία.
- Υπερβολική συμμόρφωση στους κανόνες· υπερβολικά πειθήνιο.
- Φοβάται μήπως κάνει ή μήπως πει κάτι κακό – κάτι άσχημο.

γ) Ελλειμματική ανάπτυξη - Ανωριμότητα

- Αδέξιο· ζημιάρικο· έλλειψη συντονισμού κινήσεων.
- Συμπεριφέρεται σαν να είναι μικρότερης ηλικίας.
- Κλαίει με το παραμικρό· ξεσπάει εύκολα σε κλάματα· κλαίει πολύ.
- Υπερβολικά εξαρτημένο – προσκολλημένο στους μεγάλους.
- Παρασύρεται εύκολα από τους άλλους.
- Έχει ανάγκη από συνεχή επιτήρηση.
- Είναι απρόσεκτο στο μάθημα.
- Φόβοι για ακίνδυνα πράγματα (σκοτάδι, κατοικίδια ζώα).
- Θύμα βίας των συνομηλίκων του.
- Δυσκολεύεται να ακολουθήσει οδηγίες που του δίνονται.
- Δεν εμμένει να τελειώνει ό,τι αναλαμβάνει· τα αφήνει στη «μέση».
- Δεν μπορεί να καθίσει σε ένα μέρος· κινείται σα σβούρα· υπερκινητικότητα.
- Έχει κάποιο σωματικό ελάττωμα· αναπηρία.
- Φοβάται όταν βρεθεί σε νέες καταστάσεις.
- Δυσκολεύεται στα μαθήματα.
- Χτυπάει συχνά· επιρρεπές στα ατυχήματα.
- Στην πρώτη δυσκολία τα παρατάει.
- Νιώθει διαρκώς κουρασμένο· νιώθει χρόνια κόπωση.

δ) Ψυχοσωματικές διαταραχές

- Παρουσιάζει συχνά δερματική αλλεργία· φαγούρα.
- Παραπονείται συχνά ότι έχει πονοκεφάλους· πονόκοιλους· ζαλάδες.
- Παραπονείται ότι έχει ναυτία· κάνει συχνά εμετό.
- Παρουσιάζει συχνά αλλεργικό συνάχι· αλλεργικό άσθμα.
- « Βρέχεται » στον ύπνο του· ενούρηση.
- Σπαστικές-ακούσιες κινήσεις· τικ.
- Διαταραχές ύπνου: αϋπνία· νυκτερινοί εφιάλτες· νυκτοβασία.
- Διαταραχές της ομιλίας· τραυλισμός.
- Ακατάσχετη πείνα· πολυφαγία· βουλιμία.
- Αποστροφή προς ορισμένα εδέσματα (π.χ. τυρί).
- « Λερώνεται » επάνω του· εγκόπριση.
- Δεν τρώει, απλώς τσιμπολογάει· κινδυνεύει να πάθει ανορεξία.
- Τσιμπάει επίμονα το δέρμα του· ή μαδάει τα μαλλιά του·
ή γλύφει τα χείλη του· ή μασάει τα ρούχα του.
- Πρόωρος αυνανισμός.
- Παραπονείται για διάφορα επίμονα πονάκια (π.χ. στα μάτια, στα αυτιά).

ε) Έλλειψη φιλαλληλίας - Ακοινωνικότητα

- Θέλει να γίνεται ολοένα το δικό του· πεισματάρικο.
- Είναι όλο αντιρρήσεις· πνεύμα αντιλογίας.
- Κάνει τον ψευτοπαλικάρα – τον νταή.
- Καυχιέται, κομπάζει· κάνει το σπουδαίο – τον καμπόσο.
- Αρπάζεται εύκολα· ευέξαπτο· ευερέθιστο.
- Ενοχλεί τους άλλους· δεν τους αφήνει σε ησυχία· πειραχτήρι.
- Δεν μπορεί να καθίσει φρόνιμα· ενοχλητικό· ζιζάνιο.
- Αλλάζει απότομα-ξαφνικά διάθεση· απρόβλεπτο.
- Θορυβώδες· φωνακλός· ταραχοποιός.
- Δεν ικανοποιείται με τίποτε· μεμψίμοιρο· γκρινιάρικο.
- Παρορμητικό· ενεργεί χωρίς να σκέπτεται.
- Έλλειψη συνεργατικότητας σε ομαδικές δραστηριότητες.
- Δεν το συμπαθούν τα άλλα παιδιά· ανεπιθύμητο στις παρέες τους.
- Κάνει τον έξυπνο· ξερόλας.
- Επιμένει φορτικά να μονοπωλεί την προσοχή των άλλων.
- Το φταίξιμο το ρίχνει πάντα στους άλλους· πάντοτε αρνείται ότι φταίει.
- Απαιτεί να ικανοποιούνται οι επιθυμίες του αμέσως· « εδώ και τώρα ».
- Νομίζει ότι οι άλλοι θέλουν το κακό του· ότι τον έχουν βάλει «στο μάτι».
- Δεν ξέρει ποιος είναι και τι θέλει· βρίσκεται σε σύγχυση.

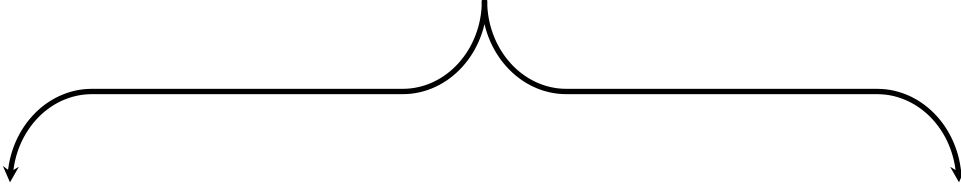
ζ) Επιθετικότητα - Παραβατικότητα

- Καταστρέφει ξένα πράγματα· προκαλεί σκόπιμα φθορά σε ξένη περιουσία.
- Έχει « κακές » παρέες.
- Κλέβει χρήματα ή πράγματα.
- Το « σκάει » από το σχολείο· έχει πολλές αδικαιολόγητες απουσίες.
- Φαίνεται να μην μαθαίνει από τα σφάλματά του.
- Βρίζει χυδαία· αυθαδιάζει· βωμολοχεί· βλασφημεί.
- Χτυπάει τα άλλα παιδιά· θεωρείται επικίνδυνο.
- Δεν νιώθει καμιά ενοχή ή μεταμέλεια, όταν σφάλλει.
- Λέει « μελετημένα » ψέματα.
- Κάνει κατεργαριές για να κοροϊδέψει – να εξαπατήσει τους άλλους.
- Είναι αδίστακτο· δεν έχει καθόλου αναστολές.
- Ανυπάκουο· απείθαρχο· δεν « ακούει » κανέναν.
- Το « σκάει » από το σπίτι.
- Εκρηκτική συμπεριφορά· βίαια ξεσπάσματα.
- Πίνει πολύ οινοπνευματώδη ποτά.
- Είναι « κολλημένος » στον ηλεκτρονική υπολογιστή· εξαρτημένος στο διαδίκτυο.
- Συχνάζει σε « ύποπτους » χώρους.
- Σκόπιμοι αυτο – τραυματισμοί.
- Απειλεί ότι θα αυτοκτονήσει.
- Κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών· ναρκωτικά.
- Δείχνει αδιαφορία για την επιδοκιμασία και την αποδοκιμασία των άλλων.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- Η **συχνότητα** εκδήλωσης του συμπτώματος.
- Το **χρονικό διάστημα** κατά το οποίο συνεχίζει να εκδηλώνεται το σύμπτωμα.
- Πόσο «**ταιριάζει**» το σύμπτωμα στην ηλικία του παιδιού/του εφήβου.
- Πόσο **σπάνιο** είναι το σύμπτωμα (δηλαδή, πόσο μικρός είναι **ο αριθμός - το ποσοστό** των συνομηλίκων που παρουσιάζουν το σύμπτωμα).
- Πόσο **αποκλίνει** το σύμπτωμα από το μέσο – το κανονικό για την ηλικία του παιδιού/του εφήβου.
- Πόσα **άλλα συμπτώματα**, έστω και ελαφράς μορφής, εκδηλώνονται **συγχρόνως** με το σύμπτωμα.
- **Πόσο έντονα** είναι τα **αρνητικά συναισθήματα** (θυμός, λύπη, παραίτηση) που συνοδεύουν το σύμπτωμα.
- Πόσο παρεμποδίζεται το παιδί/ο έφηβος στην **κοινωνική αλληλεπίδραση** και στην **αποδοχή του από τους συνομηλίκους**.
- Πόσο **άσχημα νιώθει** το παιδί/ο έφηβος, όταν αναλογίζεται και αξιολογεί τον εαυτό του (δηλαδή, νιώθει αναξιότητα, πολλές ενοχές, χαμηλή αυτόεκτίμηση).
- Πόσο δύσκολο είναι για το παιδί/τον έφηβο **να αποφεύγει** την εκδήλωση του συμπτώματος, παρά τη σαφή επίγνωση ότι η παρουσία του είναι επιζήμια.
- Πόσο **επικίνδυνο** είναι το σύμπτωμα «**να μπλέξει**» το παιδί/ο έφηβος – και οι γονείς του – με τις διωκτικές αρχές.

ΟΙ ΔΥΟ (2) ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Κλινική προσέγγιση

- Διαχωρισμός των συμπτωμάτων με βαθμό 2, με βαθμό 1 και με βαθμό 0.
- «Κλινική» αξιολόγηση του περιεχομένου των συμπτωμάτων με βαθμό 2 και βαθμό 1, καθώς και με βαθμό 0.

Βαθμολογική προσέγγιση

- Υπολογισμός εννέα (9) βαθμών :
 - 6 για τα έξι σύνδρομα
 - 2 για τις δύο όψεις της προσαρμογής
 - 1 για το σύνολο του ερωτηματολογίου
- Διαγνωστικά διαγράμματα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1
Για ΠΑΙΔΙΑ νηπιαγωγείου και δημοτικού
και συμπληρώνεται από ΓΟΝΕΙΣ

ΕΔΕΠΠΕ

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Γεωργίου Χριστίνα
Όνοματεπώνυμο παιδιού

Δ.Σ. Ανωχώρας
Σχολείο

Ε'
Τάξη φοίτησης

10
Ηλικία
(σε έτη)

Κορίτσι
Φύλο
(αγόρι, κορίτσι)

Συμπληρώθηκε από: Γεωργίου Ιωάννης
Όνοματεπώνυμο

Πατέρας
Ιδιότητα (πατέρας, μητέρα
ή άλλος)

15-9-2010
Ημερομηνία
συμπλήρωσης

ΚΛΙΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΕΝΔΟ-ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

α) Άγχος – Δυσθυμία - Ψυχαναγκασμός

Βαθμός 2

- Το απασχολεί ο εαυτός του· δεν νιώθει άνετα· βρίσκεται σε αμηχανία.
- Νιώθει μοναξιά· πλήξη, ανία.
- Βρίσκεται σε υπερένταση· δεν μπορεί να ηρεμήσει.
- Πιστεύει ότι δεν θα τα καταφέρει· έλλειψη αυτοπεποίθησης.
- Φοβάται μήπως κάνει λάθη.
- Άκεφο, μελαγχολικό, κατηφές, θλιμμένο.
- Δεν ξέρει να παίζει και να χαίρεται.
- Νιώθει ότι είναι ανεπιθύμητο· ότι δεν το αγαπάνε.
- Νιώθει ότι δεν αξίζει τίποτα· ότι είναι άχρηστο· συναίσθημα μειονεξίας.
- Νιώθει πολλές ενοχές.
- Αγωνιά μήπως το αφήσουν μόνο του.

Βαθμός 1

- Νιώθει ότι το αδικούν στο σχολείο.
- Υπερευαίσθητο· πληγώνεται με την παραμικρή παρατήρηση – κριτική.
- Δείχνει σαν να το απασχολεί κάτι – κάποια έγνοια· πάντα σκεπτικό.
- Νομίζει ότι είναι ο «αδικημένος» στην οικογένεια.

Βαθμός 0

- Σχολαστικότητα στην καθαριότητα, στην τάξη, στην εκτέλεση των εργασιών.
- Αγωνιά μήπως δεν είναι τέλειο σε ό,τι κάνει· τελειομανία.
- Αγωνιά μήπως δεν ευχαριστήσει τους άλλους.
- Δεν μπορεί να διώξει από το μυαλό του ορισμένες σκέψεις· έχει έμμονες ιδέες.
- Υπερβολικά εξαρτημένο – προσκολλημένο στους μεγάλους.

ΤΑ «ΑΡΝΗΤΙΚΑ»

→ Αξιολόγηση των συμπτωμάτων
με βαθμό 2 και με βαθμό 1

- Τα «αρνητικά» του αξιολογουμένου
προς διορθωτική - θεραπευτική
παρέμβαση

ΤΑ «ΘΕΤΙΚΑ»

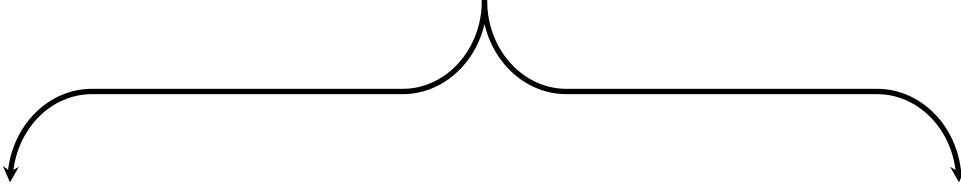

→ Αξιολόγηση των συμπτωμάτων
με βαθμό 0

- Τα «θετικά» του αξιολογουμένου
- Χρησιμοποιούνται «ως στηρίγματα»
στη διορθωτική - θεραπευτική
παρέμβαση

ΟΙ ΔΥΟ (2) ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Κλινική προσέγγιση

- Διαχωρισμός των συμπτωμάτων με βαθμό 2, με βαθμό 1 και με βαθμό 0.
- «Κλινική» αξιολόγηση του περιεχομένου των συμπτωμάτων με βαθμό 2 και βαθμό 1, καθώς και με βαθμό 0.

Βαθμολογική προσέγγιση

- Υπολογισμός εννέα (9) βαθμών :
 - 6 για τα έξι σύνδρομα
 - 2 για τις δύο όψεις της προσαρμογής
 - 1 για το σύνολο του ερωτηματολογίου
- Διαγνωστικά διαγράμματα

Γεωργίου Χριστίνα
Ονοματεπώνυμο παιδιού

Πατέρας
Ιδιότητα (πατέρας,
μητέρα ή άλλος)

15-9-2010
Ημερομηνία
συμπλήρωσης

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΕΝΝΕΑ ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΟΙ ΒΑΘΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑ

α) Άγχος – Δυσθυμία – Ψυχαναγκασμός

- Βαθμός: 13
- Διαγνωστική κατηγορία: «Σοβαρό πρόβλημα»

β) Υπερβολική αναστολή – Μοναχικότητα – Βραδυψυχισμός

- Βαθμός: 13
- Διαγνωστική κατηγορία: «Σοβαρό πρόβλημα»

γ) Ελλειμματική ανάπτυξη – Ανωριμότητα

- Βαθμός: 8
- Διαγνωστική κατηγορία: «Σοβαρό πρόβλημα»

δ) Ψυχοσωματικές διαταραχές

- Βαθμός: 5
- Διαγνωστική κατηγορία: «Μικρό πρόβλημα»

ε) Έλλειψη φιληλεγχής – Ακωνωνικότητα

- Βαθμός: 3
- Διαγνωστική κατηγορία: «Καθόλου πρόβλημα»

ζ) Επιθετικότητα – Παραβατικότητα

- Βαθμός: 2
- Διαγνωστική κατηγορία: «Καθόλου πρόβλημα»

ΟΨΕΙΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

α) Ενδο-προσωπική προσαρμογή

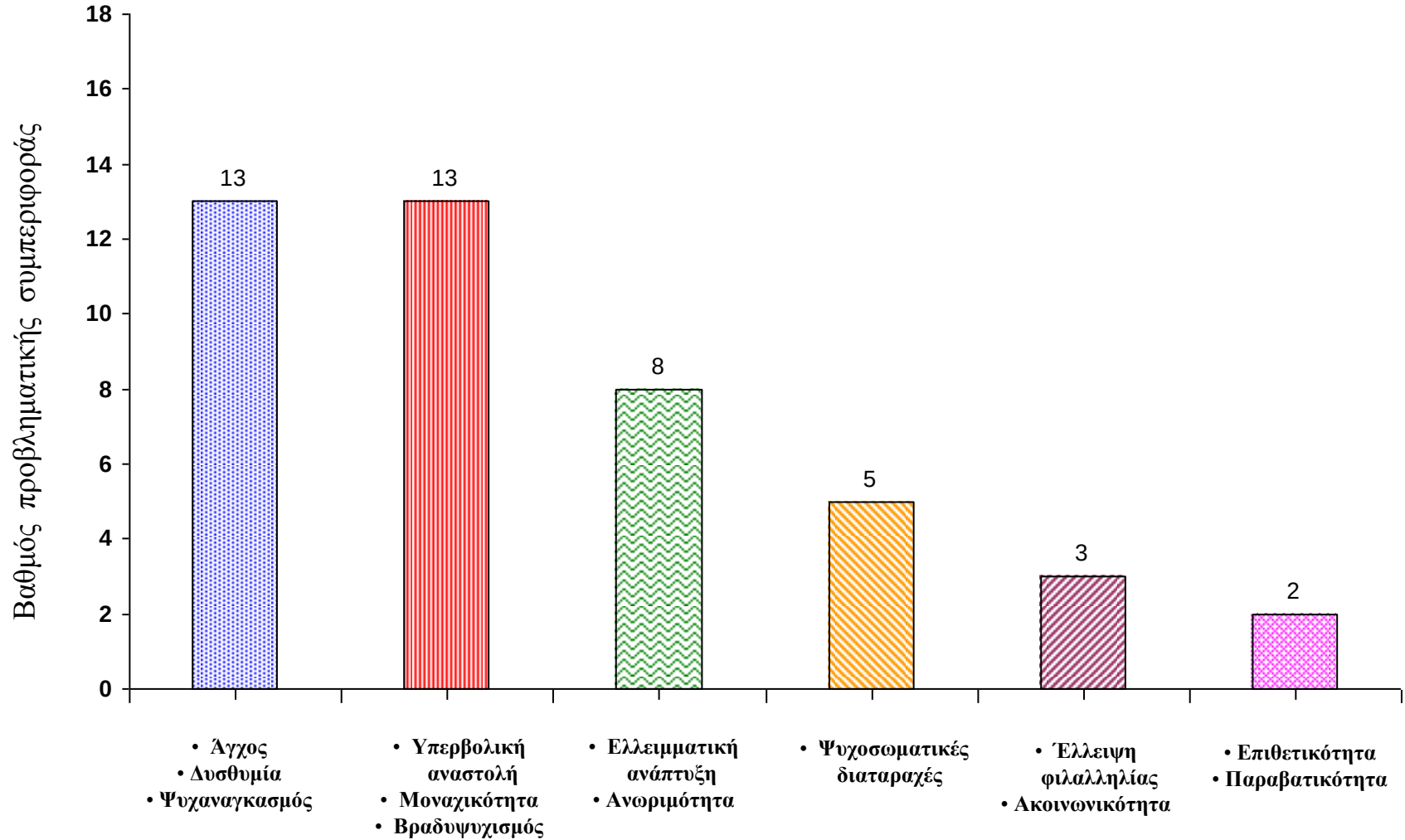
- Βαθμός: 10
- Διαγνωστική κατηγορία: «Σοβαρό πρόβλημα»

β) Δια-προσωπική προσαρμογή

- Βαθμός: 2
- Διαγνωστική κατηγορία: «Καθόλου πρόβλημα»

ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

- Βαθμός: 7
- Διαγνωστική κατηγορία: «Σοβαρό πρόβλημα»

Βαθμός στα έξι σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού του Παραδείγματος.

→ **Παράλληλη συμπλήρωση** του ερωτηματολογίου
για το ίδιο παιδί
από περισσότερα **διαφορετικά πρόσωπα.**

Χρήση του ΕΔΕΠΠΕ

- **Πληροφοριακό υλικό** σε κάθε συμβουλευτική επικοινωνία με τους ενδιαφερομένους – εμπλεκομένους
- **Ψυχοπαιδαγωγικό πλαίσιο** για ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση
- **Προκριματικό υλικό** για παραπομπή για συστηματική διαγνωστική αξιολόγηση
- **Μέσο συλλογής δεδομένων** για ψυχοπαιδαγωγική έρευνα

ΕΔΕΠΠΕ

Τι είναι το ΕΔΕΠΠΕ

Σε ποιους απευθύνεται
— Σε τι χρησιμεύει

Διαδικτυακή διαχείριση

Τα τρία (3) έντυπα

Χρήση δεδομένων -
Περιορισμοί

Ειδικό Εκπαιδευτικό
Πρόγραμμα

Δυνατότητα
υποστήριξης χρηστών

Κοστολόγιο

Εγγραφή νέου χρήστη

Ανακοινώσεις — Σχόλια

ΕΙΣΟΔΟΣ
ΧΡΗΣΤΗ

username

password

Είσοδος

Ξεχάσατε τον κωδικό σας;

ΕΔΕΠΠΕ

Ερωτηματολόγια Δια-προσωπικής και Ενδο-προσωπικής Προσαρμογής Παιδιών και Εφήβων

Συγγραφείς:

*Ι.Ν. Παρασευόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής Ψυχολογίας
Πανεπιστημίου Αθηνών*

*Πολυξένη Ι. Παρασκευοπούλου
Ψυχολόγος - (MSc) Σχολικής ψυχολογίας
Προϊσταμένη Ψυχολογικών - Συμβουλευτικών
Υπηρεσιών
Αρσακείων - Τοσιτσείων Σχολείων*

**Διαδικτυακή Διαχείριση
του ΕΔΕΠΠΕ**

www.edeppe.net

Προσοχή: Μην ξεπεράσεις τα επιστημονικά όριά σου!

- Ο εκπαιδευτικός **δεν νομιμοποιείται** να χρησιμοποιεί ψυχολογικούς όρους· να κάνει ψυχολογικές διαγνώσεις.
- Μπορεί **ΜΟΝΟΝ** να χρησιμοποιεί περιγραφικούς ψυχοπαιδαγωγικούς όρους για την έκδηλη προβληματική συμπεριφορά του παιδιού.

Ψυχολογικά Προβλήματα: Γενική επισκόπηση

→ Πολλαπλότητα στην ορολογία: Διαγνωστικές εκθέσεις των ΚΕΔΔΥ.

- **Ιατρογενής ορολογία** («διαταραχές»): Ταξινομητική – κατηγορική (DSM, ICD).
- **Ψυχολογική ορολογία** («προβλήματα»): Ονοματική αναφορά ψυχολογικών προβλημάτων.
- **Ψυχοπαιδαγωγική ορολογία**: Συμπτώματα και σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς.

→ Ψυχολογικά προβλήματα:

ΤΙ είναι; ΓΙΑΤΙ γίνονται; ΠΩΣ γίνονται και ΠΩΣ ξε-γίνονται;

Τι είναι τα ψυχολογικά προβλήματα;

→ Τα ψυχολογικά προβλήματα, είναι, κατά κανόνα, απλώς κάποιες **διογκώσεις** ή κάποιες **ανεπάρκειες** ή κάποιοι **ανεπιθύμητοι συνδυασμοί** μορφών συμπεριφοράς, οι οποίες, είναι **κοινές σε όλα τα παιδιά!**

→ Η διάκριση ανάμεσα στη φυσιολογική και στην προβληματική συμπεριφορά είναι θέμα **διαφοράς βαθμού!**

Ατομικές διαφορές

```
graph TD; A[Ατομικές διαφορές] --> B[Δι-ατομικές διαφορές]; A --> C[Ενδο-ατομικές διαφορές]; B --> D[Σύγκριση με τα άλλα συνομήλικα παιδιά]; C --> E[Σύγκριση ανάμεσα στις διάφορες επιμέρους ικανότητες μέσα στο ίδιο παιδί];
```

Δι-ατομικές διαφορές

Σύγκριση
με τα άλλα
συνομήλικα παιδιά

Ενδο-ατομικές διαφορές

Σύγκριση
ανάμεσα στις διάφορες
επιμέρους ικανότητες
μέσα στο ίδιο παιδί

Γιατί γίνονται τα ψυχολογικά προβλήματα;

→ Το 90% των λεγόμενων ψυχολογικών προβλημάτων
είναι **ψυχοκοινωνικής υφής.**

προκύπτουν από τις **αλληλεπιδράσεις** του παιδιού
με τα πρόσωπα και τα πράγματα γύρω του.

→ Είναι **ωδίνες** στην πορεία προς την **ωριμότητα.**

→ **Σημαντικά πρόσωπα** στη ζωή του παιδιού.

- **Οι συνήθεις ύποπτοι:** Γονείς, δάσκαλοι.

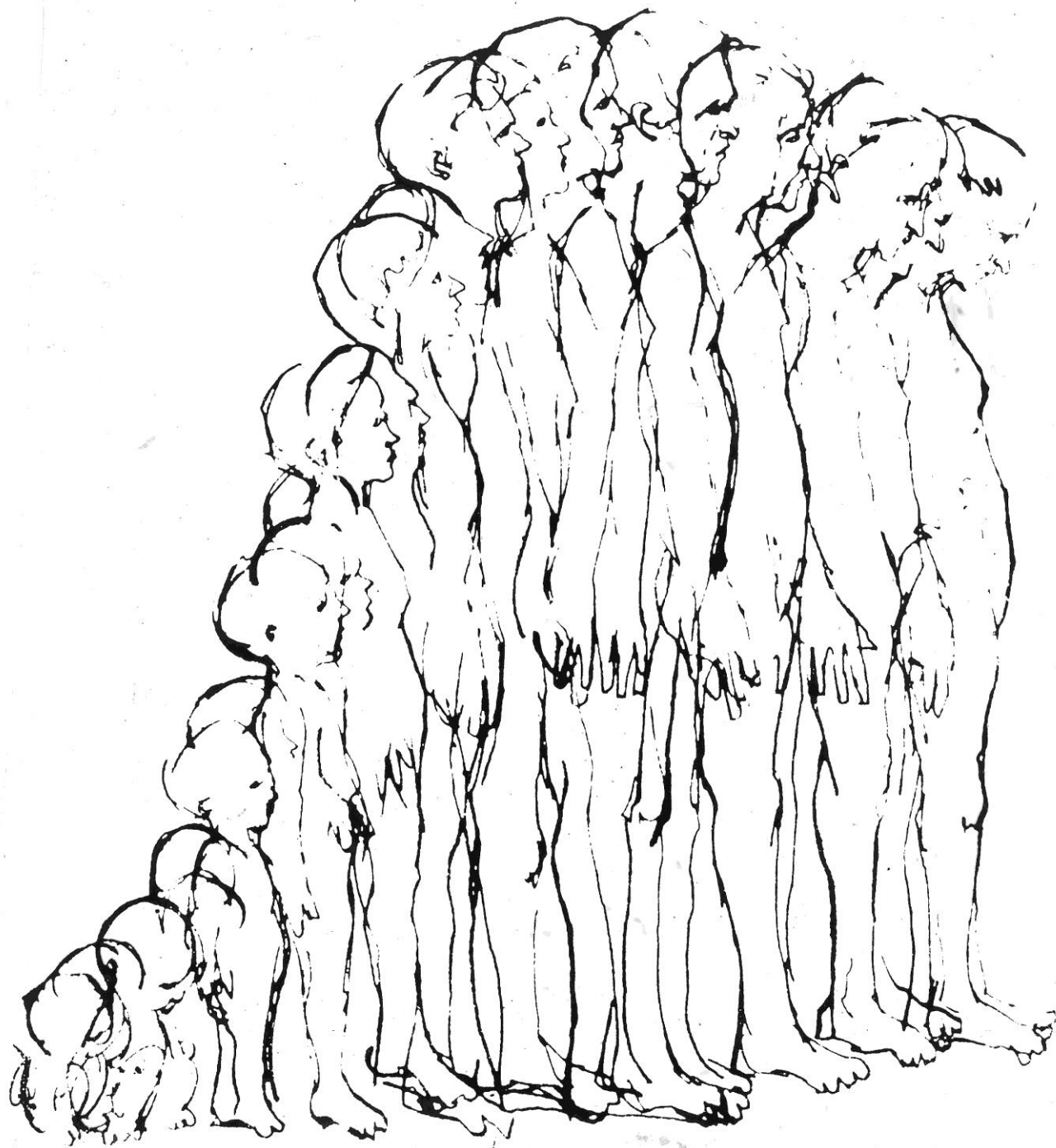
Οι συμμαθητές.

- **Προσοχή: Το σχολείο.**
Σχολειογενής βλάβη!

**Απενοχοποίηση
του παιδιού!**

Ιδιοσυγκρασία του παιδιού

- Τα «**δύσκολα παιδιά**» : Οι ερευνητές τα αποκαλούν «**μητροκτόνα**»!
- Τα «**εύκολα παιδιά**» : Σε κερδίζουν με τις μαλαγανιές τους!

«Δύσκολα παιδιά»: Τα χαρακτηριστικά τους

- **Έντονες αντιδράσεις** («Σκούζει» αντί να κλαίει! Χαίρεται θορυβωδώς!).
- **Βίαιος θυμός**, αν παρεμποδίζεται.
- **Αρνητική έντονη ψυχική διάθεση.**
- **Βραδεία προσαρμοστικότητα στις αλλαγές.**
- **Απουσία κανονικότητας στις βιολογικές λειτουργίες:**
Ύπνος, πείνα και λήψη τροφής, λειτουργίες απέκκρισης (να μην «βρέχεται» και να μην «λερώνεται»).

→ Το **70%** των «δύσκολων» παιδιών είναι επιρρεπή να παρουσιάσουν **ψυχολογικά προβλήματα.**

ΠΩΣ γίνονται και **ΠΩΣ** ξε-γίνονται τα ψυχολογικά προβλήματα;

- Οι ανθρώπινες αντιδράσεις, στην πλειονότητα τους, τόσο οι φυσιολογικές όσο και οι παθολογικές, **αποκτώνται μέσω των διαδικασιών της μάθησης.**
- Είναι **μαθημένες αντιδράσεις !**
Είναι **μαθημένες ανεπιτυχείς στρατηγικές**
για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της ζωής.

→ Όμως, ευτυχώς, **ό,τι μαθαίνεται,**
με τις ίδιες διαδικασίες, ξε-μαθαίνεται !

Είδη ψυχοθεραπειών

ΨΥΧΟΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ	ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ	ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ	ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ
– Ψυχανάλυση του Freud – Ανάλυση του Adler – Ανάλυση του Jung – Θεραπεία του Fromm – Θεραπείες των αναλυτών του Εγώ (Karen Honey, Anna Freud, Erik Erikson, Harry Sullivan κ.ά.)	– Συστηματική αποευσαισθητοποίηση – Ψυχοκατακλυσμική θεραπεία – Αποστροφική θεραπεία – Παρρησιαστική θεραπεία – Συστηματική συντελεστική ενίσχυση – Το σύστημα των ανταλλάξιμων αμοιβών – Μίμηση προτύπων – Γνωσιακές θεραπείες – Λογικο – θυμική θεραπεία – Αυτοέλεγχος – Βιοανάδραση	– Πελατοκεντρική Θεραπεία του Carl Rogers – Συνδιαλεκτική ανάλυση του Eric Berne – Μορφολογική Θεραπεία του Firtz Perls	– Οικογενειακή θεραπεία – Ψυχόδραμα – Παιγνιοθεραπεία – Συναντησιακές ομάδες

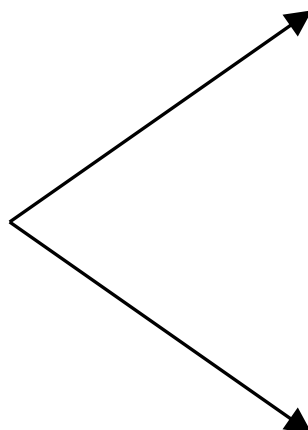
ΠΩΣ γίνονται και **ΠΩΣ** ξε - γίνονται
τα ψυχολογικά προβλήματα;

Προτιμητέα :

- **Μοντέλα συμπεριφοριστικής
τροποποίησης της συμπεριφοράς**
- **Γνωσιακές θεραπείες**

Προσοχή !

Υπάρχουν

**Απρόσφορες μαθήσεις
που πρέπει το παιδί
να ξεμάθει.**

**Απουσία μαθήσεων
που πρέπει το παιδί
να μάθει.**

Γνωστικός Συμπεριφορισμός

Παράλογες – εξωπραγματικές σκέψεις

- Υπεργενίκευση
- Πολωτική σκέψη
 - Επιλεκτική αφαίρεση
 - Αυθαίρετη επαγωγή
 - Αυτο-ενοχοποίηση

«Τρομεροποίηση»

- Ανάγκες
- Επιθυμίες
- Δυσάρεστα – επώδυνα
 - Τρομερά - καταστροφικά

ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Διεύθυνση σειράς: Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι

Επιστημονική επιμέλεια

Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι & Αναστασία Σοφianoπούλου

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Διεύθυνση σειράς: Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι

Επιστημονική επιμέλεια:

Μαρία Ζαφειροπούλου, Ντάνα Χαρίλα,

Πηνελόπη-Αλεξία Αβαγιανού

Γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία οικογένειας

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Συμπεριφορά στο σχολείο

Αξιοποιούμε δυνατότητες
Αντιμετωπίζουμε προβλήματα

Επιστημονική επιμέλεια - Εποπτεία
Εμμανουήλ Α. Κολιάδης

ΑΘΗΝΑ 2010

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

I.N. Παρασκευόπουλος • Martin Herbert

Ψυχολογικά Προβλήματα Παιδιών και Εφήβων

Πρόληψη, έγκαιρη διάγνωση, θεραπευτική παρέμβαση

Οδηγός

για γονείς, εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους
και άλλους ειδικούς ψυχικής υγείας και αγωγής

→ Οι τρεις κατηγορίες προβλημάτων
που πραγματεύεται το βιβλίο

α) Εσωτερικευμένα ψυχολογικά προβλήματα

- Οι δύο τύποι ιδιοσυγκρασίας: Τα «δύσκολα» παιδιά και τα «εύκολα» παιδιά
- Εξάρτηση και αυτονομία: Το «υπερεξαρτημένο», το «κακομαθημένο», το «ανεξαρτητοποιημένο» παιδί
- Παιδικοί φόβοι και φοβίες: Το «σχολειοφοβικό» παιδί
- Νευρωσικά άγχη: Η ονυχοφαγία, οι ακούσιες κινήσεις - τικ, το πιπίλισμα του αντίχειρα
- Κοινωνικά άγχη: Το «ντροπαλό» παιδί, το «μοναχικό» παιδί, το «σχιζοειδές» παιδί, το «αυτιστικό» παιδί
- Ψυχοσωματικές διαταραχές: Βρογχικό άσθμα
- Προβλήματα υπερβολικής συμμόρφωσης και προκατάληψης: Το «υποτακτικό» παιδί, ο «φανατικός οπαδός»
- Προβλήματα ύπνου: Οι νυκτερινοί εφιάλτες, οι ενύπνιοι τρόμοι, η ενοούρηση, η εγκόπριση
- Προβλήματα σίτισης: Η παχυσαρκία, η ψυχογενής ανορεξία, η ψυχογενής βουλιμία
- Εξαρτήσεις: Βλαβερή χρήση ψυχοτρόπων ουσιών και του διαδικτύου

β) Εξωτερικευμένα ψυχολογικά προβλήματα

- Απουσία αυτοελέγχου: Το «απειθαρχο» παιδί
- Παιδική επιθετικότητα: Επτά εχθρικές μορφές της, ο σχολικός εκφοβισμός, η εικονική βία
- Παιδική ανενπιμότητα: Οι συνήθειες «κατεργαριές» των παιδιών, το παιδί που «λέει ψέματα», το παιδί που «παίρνει ξένα πράγματα»
- Παιδική και νεανική παραβατικότητα: Τρεις τύποι νεανικής παραβατικότητας (ο «νευρωσικός», ο «μη κοινωνικοποιημένος», ο «ψευδο-αντικοινωνικός»), το «ψυχοπαθητικό» παιδί
- Σεξουαλικά προβλήματα: Αυτοερωτικές εμπειρίες των παιδιών - παιδικός αυνανισμός, ερωτοτροπικά παιχνίδια μεταξύ των παιδιών, διαταραχές του ρόλου του φύλου

γ) Προβλήματα μάθησης και χαμηλής σχολικής επίδοσης

- Σχολική υπο-επίδοση και σχολική αποτυχία: Το κίνητρο της επιτυχίας
- Ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία: Το «αδέξιο – άγαρμπο» παιδί, το «υπερκινητικό» παιδί
- Μαθησιακές δυσκολίες: Δυσλεξίες, δυσαριθμησίες
- Αποκλίσεις στη νοημοσύνη: Νοητική υστέρηση, νοητική υπερχογή

ΜΕΡΟΣ 4

**Ψυχοπαιδαγωγική διαχείριση
της προβληματικής συμπεριφοράς των παιδιών
στο Σχολείο και στην Οικογένεια:**

Δώδεκα συν τρεις (12 + 3) προτάσεις.

1. Μια γενική ψυχολογική αρχή : Αλλάζοντας τις συνθήκες, αλλάζουμε τη συμπεριφορά!

→ **Κάθε συμπεριφορά** του παιδιού, ακόμη και αυτή που θεωρείται «ανεπιθύμητη» είναι, για το παιδί που την εκδηλώνει, **η πιο κατάλληλη αντίδρασή του κάτω από τις δεδομένες συνθήκες.**

→ **Αλλάζοντας** τις συνθήκες, **αλλάζουμε** τη συμπεριφορά του παιδιού!

→ Στις «συνθήκες» που πρέπει να αλλάξουν είμαστε, **ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ, και εμείς: οι ΔΑΣΚΑΛΟΙ και οι ΓΟΝΕΙΣ!**

2. Το ΤΙ και το ΠΩΣ στη συμπεριφορά μας

→ Σημασία για την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού
έχει όχι τόσο το **ΤΙ** κάνουμε ή δεν κάνουμε,
αλλά
κυρίως, το **ΠΩΣ** κάνουμε ό,τι κάνουμε
ή δεν κάνουμε.

Δηλαδή, σημασία έχει
όχι τόσο ποιες είναι οι **συγκεκριμένες ενέργειές** μας,
αλλά
κυρίως, το **ψυχολογικό περίβλημα** των ενεργειών μας.

→ Να σκέπτεσαι

- ΟΧΙ μόνον το **ΤΙ** κάνει ή δεν κάνει το παιδί,
αλλά
και το **ΠΩΣ** νιώθει για ό,τι κάνει ή δεν κάνει .

→ Όχι το ΤΙ, αλλά το ΠΩΣ!

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

→ **Ο χρωστήρας
των ενεργειών όλων μας!**

3. Ισχύει η επιγένεση

→ Η παρούσα συμπεριφορά οικοδομείται σε ό,τι έχει προηγηθεί τα προηγούμενα χρόνια.

- **Παιδική ηλικία: Οι εμπειρίες της είναι ο καμβάς της μετέπειτα πορείας**

**Το «γεμάτο όπλο» και η «σκανδάλη»
που το πυροδοτεί**

→ Οι **επιδράσεις** που κάνουν το παιδί ευάλωτο
(το «γεμάτο όπλο»)
είναι σχετικά **απομακρυσμένες χρονικά**
από τη «σκανδάλη» που πυροδοτεί το «γεμάτο όπλο».

→ Οι **επιδράσεις** είναι χρονικά απομακρυσμένες
από τα **αποτελέσματά** τους.

Κρίσιμες περίοδοι: Μεταβατικές

- Είσοδος του παιδιού στο νηπιαγωγείο**
- Είσοδος του παιδιού στο σχολείο**
 - Οι πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου
(ηλικίες : 6^ο έως 10^ο έτος)**
- Αλλαγή σχολικής βαθμίδας**
 - Οι πρώτες τάξεις του γυμνασίου**

4. Διαφορική ενίσχυση της συμπεριφοράς

- Όσο **πιο πολύ ασχολείσαι** με μια αντίδραση
- θετική ή αρνητική -
τόσο πιο πολύ η αντίδραση αυτή τείνει **να επαναλαμβάνεται.**
- Η **αγνόηση** μιας αντίδρασης συντελεί στην **απόσβεσή** της.

→ Να αναζητάμε **κάθε θετικό** στοιχείο στη συμπεριφορά του παιδιού και να το **επαινούμε**:

- Να αγνοούμε τις ανεπιθύμητες μορφές συμπεριφοράς του παιδιού.
- Όχι εστίαση στο «λάθος»!

**Αγνόηση της αρνητικής !
Επιβράβευση της θετικής !**

Προσοχή !

→ **Η παγίδα της αρνητικής διαφήμισης !**

5. Όχι «τρομεροποίηση» όλων των προβλημάτων

- **Να διαβαθμίζουμε τη σοβαρότητα κάθε προβλήματος.**
 - Να μην τα «τρομεροποιούμε» όλα.
- **Ασχολήσου με τα σοβαρά! Αγνόησε τα άλλα!**
 - Στοχευμένη «μερική κώφωση» (Μην τα ακούς όλα!).
 - Στοχευμένη «μερική τύφλωση» (Μην τα βλέπεις όλα!).

6. Παθητική αναστολή

- Να αποτρέπουμε, τεχνηέντως, το παιδί να προβαίνει στην ανεπιθύμητη ενέργεια.
- Άμεσο σταμάτημα της ανεπιθύμητης ενέργειας.

Προσοχή !

→ Τρώγοντας ανοίγει η όρεξη !

Προσοχή !

- **Η ένταση του συναισθήματος που συνοδεύει το σύμπτωμα.**
- **Η αδυναμία του παιδιού αποφυγής του συμπτώματος.**

7. Να θέτουμε όρια και να ασκούμε έλεγχο

→ Τα όρια να είναι **σαφή** και **λογικά**.

→ Ο έλεγχος να είναι **προληπτικός** και **ελευθερόφρων**.

**Δημιουργική
αυτονομία**

**Φρόνιμη
ελευθερία**

8. Ποινές: Να έχουν δύο χαρακτηριστικά

- α) **Να είναι ήπιες** (οι αυστηρές ποινές προκαλούν εχθρότητα).
- β) **Να επιβάλλεται στην ανεπιθύμητη πράξη και όχι στο πρόσωπο.**
- Π.χ. Δεν λέμε:
«**Είσαι άτακτος!**», «**Είσαι ψεύτης!**» (αναφορά στο «**πρόσωπο**»).
 - Λέμε:
«**Κάνεις αταξίες!**», «**Λες ψέματα!**» (αναφορά στην «**πράξη!**»).

9. Εντολές: Να είναι θετικές!

→ Δεν λέμε: « **Μην κλείνεις την πόρτα δυνατά**»!

- Λέμε: « **Παρακαλώ, κλείσε την πόρτα σιγά**»!

→ Δεν λέμε: « **Σταμάτα, να θορυβείς**»!

- Λέμε: « **Σε παρακαλώ, κάνε ησυχία**»!

→ Να υποδεικνύουμε
τι να κάνει (το επιθυμητό)
και

ΟΧΙ, τι δεν πρέπει να κάνει (το ανεπιθύμητο)!

→ Δεν λέμε: «Μην ενοχλείς τον διπλανό σου»!

- Λέμε: «Σε παρακαλώ, συνέχισε τη δουλειά σου»!

→ Να χρησιμοποιούμε **κατάλληλες χειρονομίες**
για να διευκολύνεται η **κατανόηση των οδηγιών!**

Π.χ.:

→ Η προφορική παραγγελία
«**Θα ήθελες να καθίσεις στη θέση σου;**»
είναι προτιμότερο
να συνοδεύεται από την ανάλογη χειρονομία.

10. Το «αυτοκαταπιεζόμενο προ-νευρωσικό» παιδί: Σύνδρομο «Πετρούλα» !

→ **Δύο είδη προβλημάτων**

Σχέσεις με τον **ΕΑΥΤΟ** του.
Εσωτερικευμένα προβλήματα.

- α) Άγχος – Δυσθυμία – Ψυχαναγκασμός
- β) Υπερβολική αναστολή –
Μοναχικότητα – Βραδυψυχισμός
- γ) Ελλειμματική ανάπτυξη - Ανωριμότητα
- δ) Ψυχοσωματικές διαταραχές

Σχέσεις με τους **ΑΛΛΟΥΣ**
Εξωτερικευμένα προβλήματα

- ε) Έλλειψη φιλαλληλίας –
Ακοινωνικότητα
- ζ) Επιθετικότητα - Παραβατικότητα

Προσοχή !

→ **Κακώς** θεωρούνται τα εσωτερικευμένα προβλήματα ως «καθωσπρέπει» συμπεριφορά – «ιδανικός» μαθητής!

→ **Κίνδυνος** : Μήπως πρόκειται για :

- Αυτοκαταπιεζόμενο προ-νευρωτικό παιδί;
- Πρόσφορο θύμα για bullying;

Σύνδρομο «πετρούλα» !

11. Θετική σκέψη: Ενίσχυση αυτοσυναισθήματος

- Να αναζητούμε και να βρίσκουμε πράγματα που το παιδί **να μπορεί ευχερώς να τα κάνει, ώστε να έχει επιτυχίες.**
- Γιατί, **το καλύτερο κίνητρο για την επιτυχία είναι η ίδια η επιτυχία.**

→ Η προσωπική επιτυχία είναι **βάλσαμο** για το παιδί.

Ενίσχυση
του **αυτοσυναισθήματος** του παιδιού!

→ **Η επιτυχία γεννά επιτυχία !**

- **Ο συντομότερος δρόμος για την ΕΠΙΤΥΧΙΑ είναι η ΙΔΙΑ η ΕΠΙΤΥΧΙΑ !**

→ **Η αποτυχία φέρνει μεγαλύτερη ΑΠΟΤΥΧΙΑ !**

→ Μαθησιακά x Ψυχολογικά :

Αλληλο – τροφοδοτούμενη σχέση

→ Για να έχουμε ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ,

η διόρθωση να αρχίζει με τα ψυχολογικά

• Διορθώνονται ευκολότερα.

12. Προσοχή στα ΔΙΑΜΕΣΑ !

- Μην αντιδράς ΑΜΕΣΩΣ. • Ψυχραιμία
 - Βρες κάτι να κάνεις για να κερδίσεις χρόνο.
- Σκέψου ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ να κάνεις
 - Να σκεφθείς και να αποκλίσεις ακραίες ενέργειες.
(π.χ. δεν θα τον προσβάλλω·
δεν θα βγάλω συμπέρασμα αμέσως κ.τ.ό.)

(Συνεχίζεται)

Προσοχή στα ΔΙΑΜΕΣΑ !

(Συνεχίζεται)

→ Σκέψου πολλές ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ!

– Όχι, μόνον ΜΙΑ λύση.

→ Μην είσαι ΑΠΟΛΥΤΟΣ στις απόψεις σου!

→ Χρησιμοποίησε ΦΡΑΣΕΙΣ, όπως:

– «Μια ΠΙΘΑΝΗ λύση θα μπορούσε να είναι...»

– «Αυτό που σκέφθηκα ΤΩΡΑ είναι...»

– «ΙΣΩΣ καλό θα ήταν...»

Το ΧΙΟΥΜΟΡ σώζει !

- **Αν διαβλέπεις ότι οδηγείσαι σε αδιέξοδο, μια καλή λύση είναι το ΧΙΟΥΜΟΡ.**

(12 + 1): Ποιο Σχολείο – ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
διαχειρίζεται καλύτερα
την προβληματική συμπεριφορά των παιδιών.

Δύο (2) τύποι εκπαιδευτικών

α) Ευσυνείδητος διδάσκων

Εκπαιδευτική κατάρτιση

β) Ψυχοπαιδαγωγός εκπαιδευτικός

Αγωγή

Δύο (2) τύποι εκπαιδευτικών

→ Υπάρχουν **δύο τύποι** εκπαιδευτικών:

α) Ο **«ευσυνείδητος διδάσκων»**, ο προσηλωμένος κυρίως στην πιστή εκτέλεση του διδακτικού έργου, παραμελώντας το πώς νιώθουν οι μαθητές του για όσα συμβαίνουν στην τάξη.

β) Ο **«ψυχοπαιδαγωγός εκπαιδευτικός»**, ο οποίος, μαζί με το διδακτικό έργο, φροντίζει και για τα συναισθήματα των παιδιών που διδάσκει, για το **ψυχολογικό κλίμα της τάξης**, γιατί γνωρίζει ότι η μάθηση που πραγματοποιείται σε περιβάλλον ευχάριστο – ελκυστικό έχει **μεγαλύτερη ενέργεια** και **διαμορφωτική δύναμη**.

→ Ο πρώτος κάνει **«εκπαιδευτική κατάρτιση»**, ενώ ο δεύτερος κάνει **«αγωγή»!**

Ιδιοσυστασία του εκπαιδευτικού

→ **Ανεκτικότητα - Αυστηρότητα**

- Προσοχή: Οι νεότεροι είναι αυστηρότεροι

→ **Απαιτήσεις** (μαθησιακές και συμπεριφορικές)

- Προσοχή: Οι αυτοδημιούργητοι είναι απαιτητικότεροι

→ **Προκαταλήψεις**

- Προσοχή: **Αυτο-εκπληρούμενη προφητεία**
(σύνδρομο «**Πυγμαλίων**»)

Ανεκτικότητα vs Αυστηρότητα

Προτιμητέα:

→ **Περισσότερη ανεκτικότητα!**

**Συμπαθητική κατανόηση
και
υποστηρικτική αποδοχή !**

Αυτοθεραπεία !

Ανεκτικότητα vs Αυστηρότητα

→ Οι γονείς, καθώς και οι εκπαιδευτικοί, διαφέρουν ως προς την ανεκτικότητα που μπορούν να δείξουν σε μια μορφή «ανεπιθύμητης» συμπεριφοράς του παιδιού.

→ Σχετικά με το θέμα «Ανεκτικότητα vs Αυστηρότητα» έχει διαπιστωθεί ότι:

→ Πολλοί **στοργικοί και αφοσιωμένοι γονείς** δεν καταφεύγουν στους ειδικούς ψυχολόγους, **χάρη στη μεγάλη τους ανεκτικότητα...** Μολονότι τα παιδιά τους έχουν από νωρίς τη συνήθεια να κοκαλώνουν το σώμα τους και να κρατούν την αναπνοή τους από θυμό, να τρώνε τα νύχια τους, να σκαλίζουν συνεχώς τη μύτη τους, ευκαιριακά να αυνανίζονται..., τα παιδιά αυτά, χάρη στο είδος αυτό της υπομονετικής στάσης των γονέων τους, **εξελίσσονται σε αρκετά ευτυχισμένους και καλά προσαρμοσμένους ενηλίκους.**

– Έχει δηλαδή διαπιστωθεί ότι ο λόγος που παραπέμπεται ένα παιδί σε ειδικό ψυχολόγο **σχετίζεται τόσο με τον αν πραγματικά το παιδί έχει πρόβλημα όσο και με τον χαρακτήρα των γονέων του·** κατά πόσο δηλαδή οι γονείς του είναι αγχώδεις τύποι, αν χάνουν την ψυχραιμία τους εύκολα, αν δεν έχουν την ικανότητα να τα «πηγαίνουν καλά» με τα παιδιά κ.τ.ό.

→ Ομοίως, έχει διαπιστωθεί ότι δάσκαλοι με ολιγόχρονη πείρα έχουν την τάση να θεωρούν τις ανεπιθύμητες ενέργειες των παιδιών **ως κάτι το πολύ πιο σοβαρό** από όσο τις θεωρούν οι δάσκαλοι με δέκα και περισσότερα χρόνια υπηρεσίας.

- **Προσοχή :** Ζητούνται «αυθεντικοί γονείς» και «συνειδητοποιημένοι δάσκαλοι»!

Ιδιοσυστασία του εκπαιδευτικού

→ **Ανεκτικότητα - Αυστηρότητα**

- Προσοχή: Οι νεότεροι είναι αυστηρότεροι

→ **Απαιτήσεις** (μαθησιακές και συμπεριφορικές)

- Προσοχή: Οι αυτοδημιούργητοι είναι απαιτητικότεροι

→ **Προκαταλήψεις**

- Προσοχή: **Αυτο-εκπληρούμενη προφητεία**
(σύνδρομο «**Πυγμαλίων**»)

Τι λένε τα παιδιά για τους δασκάλους τους;

→ **Ανεπιθύμητες συμπεριφορές**

- Οι φωνές, οι κομπασμοί και οι μεμψιμοιρίες μέσα στη τάξη.
- Οι πολύλογες – φλύαρες – ασαφείς οδηγίες.
- Η ειρωνεία και ο εξευτελισμός του παιδιού.
- Οι απειλές και οι αυθαίρετες τιμωρίες.
- **Πάνω απ' όλα** : Η ανιαρή – βαρετή – μονότονη διδασκαλία.

Τι λένε τα παιδιά για τους δασκάλους τους;

→ Προτιμώμενες ιδιότητες

- **Η προθυμία να βοηθήσει.**
- **Η σαφήνεια στις οδηγίες και στις εξηγήσεις που δίνει.**
- **Η συνέπεια και σταθερότητα στην τήρηση της τάξης.**
- **Η αντικειμενικότητα.**
- **Η προσήνεια και οι καλοί τρόποι προς τους μαθητές.**
- **Η ευχάριστη διάθεση – ΧΙΟΥΜΟΡ.**

Προσοχή !

→ **Οι λεπτομέρειες κάνουν τη διαφορά !**

Προσοχή, στη μη λεκτική επικοινωνία*

—→ **Τα έξι (6) θέματα:**

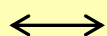
- Το πρόσωπο – Η έκφραση
- Το βλέμμα
- Οι χειρονομίες
- Η στάση του σώματος
- Η χρήση του χώρου
- Η γενική εμφάνιση

—→ **Πρόσφορο υλικό για κοινωνικά σχόλια!**

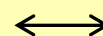
**«Στολισμός ανδρός και γέλως οδόντων και βήματα ανθρώπου αναγγέλει τα περί αυτού!» (Σοφία Σειράχ)*

Χαρακτηριστικά Ψυχοπαιδαγωγικού - Δημιουργικού Σχολείου

Δάσκαλος

Μαθητής

Γονέας

Ως «**ψυχοπαιδαγωγός**»
εκπαιδευτικός

Να γίνεται
κάθε ημέρα
καλύτερος

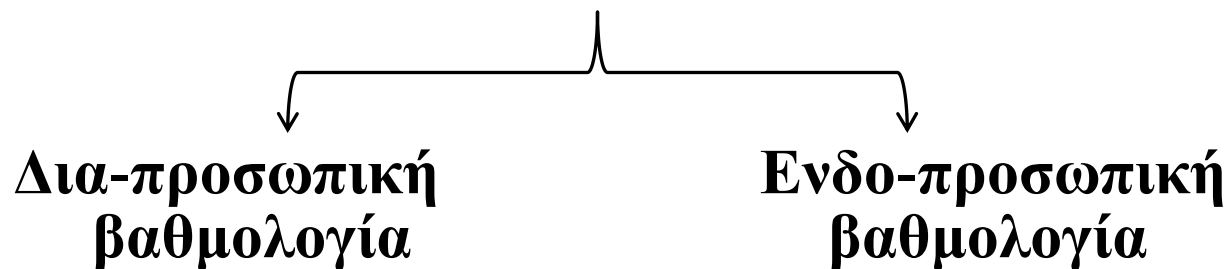
Ως «**βοηθός δάσκαλος**»
του παιδιού

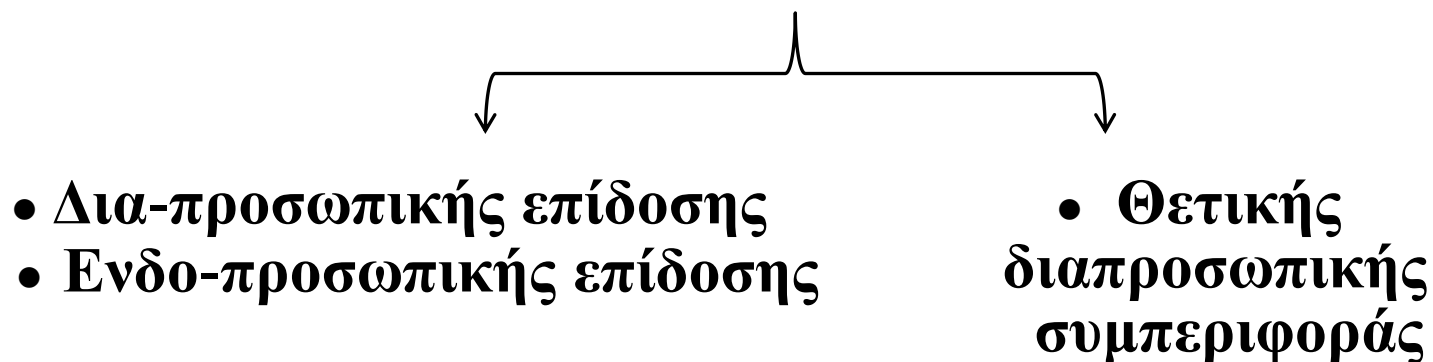
ως **μαθητής**
(στα μαθήματα)

ως **συμμαθητής**
(στη συμπεριφορά)

→ Διττή βαθμολογία στα μαθήματα

→ Καθιέρωση βραβείων

Αριστεία: Δύο είδη

- **Δια-προσωπική αριστεία**
 - Σύγκριση με τους άλλους.
- **Ενδο-προσωπική αριστεία**
 - Σύγκριση με τον Εαυτό μας.
 - Αυτο-βελτίωση.

Επιτυχία – Αποτυχία

→ Αλλιώς βιώνονται
από τον «**δυνατό**» μαθητή
και αλλιώς
από τον «**αδύναμο**» μαθητή!

(12 + 2): Ποια Οικογένεια – ΓΟΝΕΑΣ
διαχειρίζεται καλύτερα
την προβληματική συμπεριφορά των παιδιών.

Το εναγώνιο ερώτημα όλων μας !

→ **Πώς** η συμπεριφορά μας
επηρεάζει
την **ψυχική υγεία** του παιδιού ;

→ **Τέσσερις τύποι γονέων:**
(1) **κανονικός** + (3) **προβληματικοί** = 4 **τύποι**

Ψυχολογικό κλίμα της οικογένειας

Ο χρωστήρας
των ενεργειών όλων μας

ΔΥΟ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ

α) Συναισθηματικός τόνος

ΑΠΟΡΡΙΨΗ ←—————●————→ ΕΚΔΗΛΗ ΣΤΟΡΓΗ

β) Χειραγώγηση του παιδιού

ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ ←—————●————→ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

Τέσσερις τύποι γονέων

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

**Απορριπτικοί -
αδιάφοροι
γονείς**

**Στοργικοί-
διαλεκτικοί
γονείς**

ΑΠΟΡΡΙΨΗ

**ΕΚΔΗΛΗ
ΣΤΟΡΓΗ**

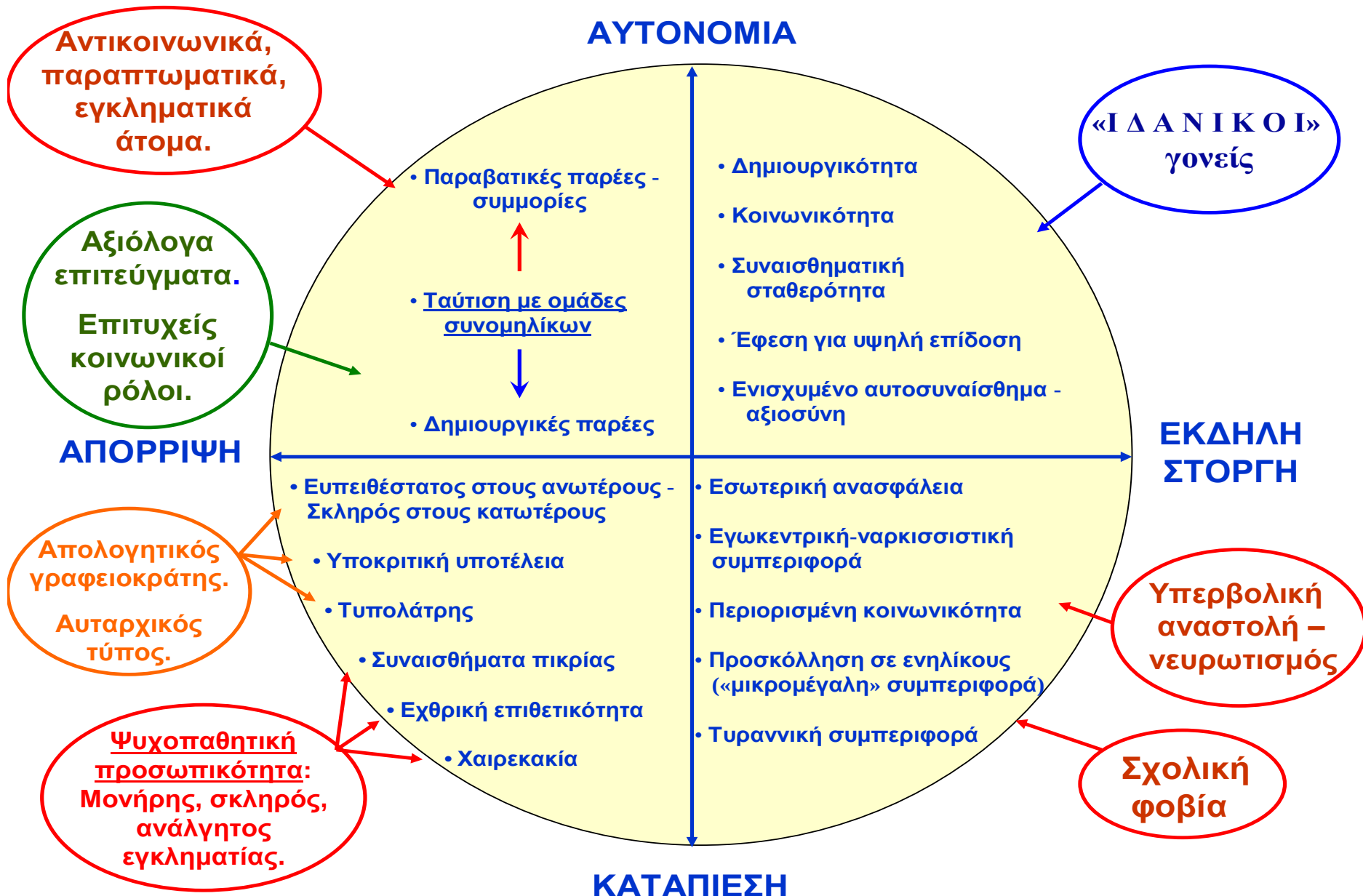
**Εχθρικοί -
καταπιεστικοί
γονείς**

**Υπερπροστατευτικοί
γονείς**

ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ

Οι τέσσερις τύποι γονέων και οι επιπτώσεις τους στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού

« ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΣ » ΓΟΝΕΑΣ

→ « **Αυθεντικός** » είναι ο γονέας που συνδυάζει
συγχρόνως τρία χαρακτηριστικά :

- Έκδηλη στοργή
- Αυτονομία μέσα σε όρια
- Απαίτηση για ωριμότερη συμπεριφορά

Ο «αυθεντικός» γονέας

→ Παρακάτω γίνεται περιγραφή για τον «αυθεντικό γονέα » τόσο των ιδιαίτερων μορφών της συμπεριφοράς του όσο και των επιπτώσεων της συμπεριφοράς του αυτής στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

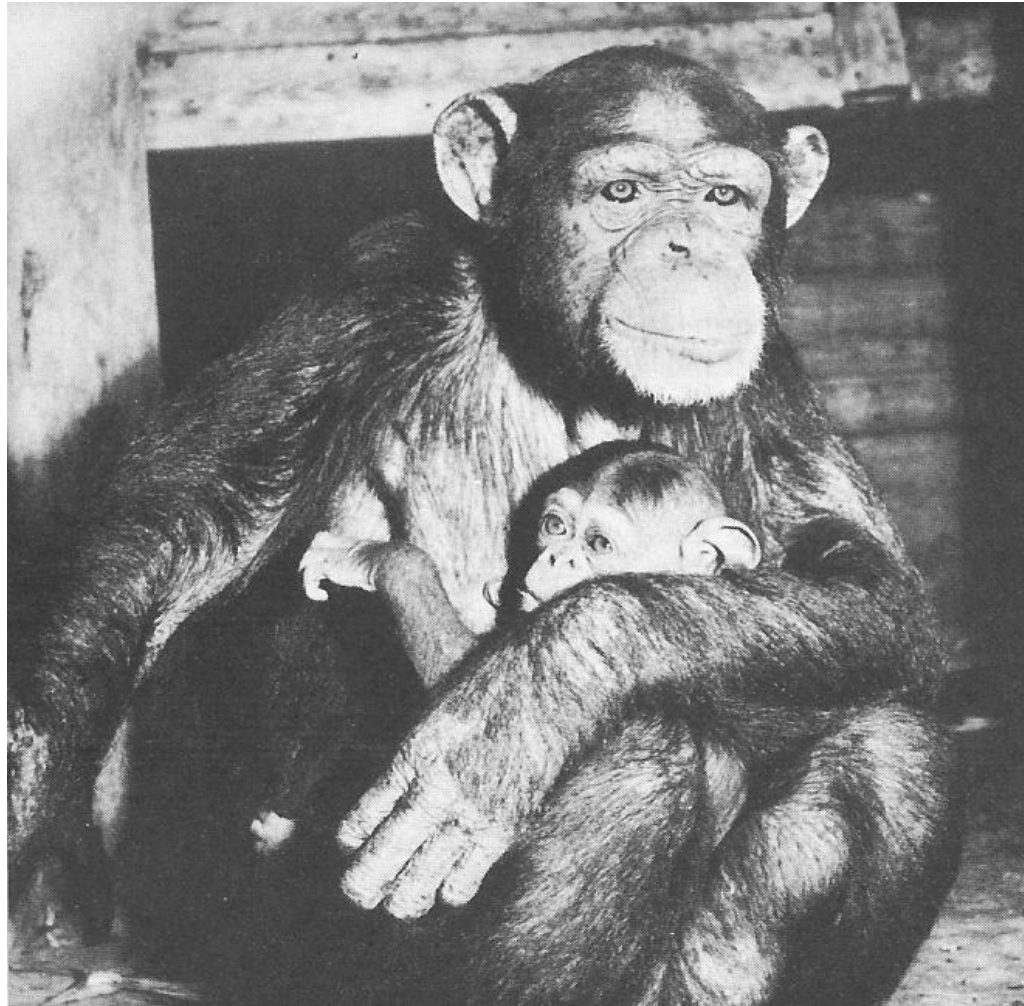
– Οι «αυθεντικοί γονείς» είναι **στοργικοί – ανεκτικοί γονείς**. Συνδυάζουν τη **στοργή με την ενθάρρυνση για αυτονομία και για αυτάρκεια**. Οι γονείς αυτοί δείχνουν την αγάπη τους στο παιδί απλόχερα, έκδηλα, ελεύθερα. Χαίρονται τη συντροφιά του παιδιού, συμμετέχοντας στα παιχνίδια και στις ασχολίες του. Του παρέχουν ηθική στήριξη σε κάθε δυσκολία του και συμπαθητική συμπαράσταση στις αστοχίες και στα σφάλματά του. Αναζητούν ευκαιρίες να το επαινέσουν, να το ενθαρρύνουν και με κάθε τρόπο να εκδηλώσουν τη στοργή τους. Συχνά θα ακούσουμε να του λένε: *«Οι ωραιότερές μου ώρες είναι όταν είμαστε μαζί· οι δυο μας!»*.

– Επίσης, οι στοργικοί γονείς **με τις ανεκτικές – ελευθερόφρονες στάσεις και συμπεριφορές** ενθαρρύνουν την αυτονομία του παιδιού – **πάντοτε μέσα σε όρια** – και χρησιμοποιούν διαλεκτικό – εξατομικευμένο τρόπο χειραγώγησής του. Δείχνουν σεβασμό στην ατομικότητα του παιδιού, στις ιδιαίτερες προτιμήσεις του και στα διαφέροντά του. Παρέχουν εναλλακτικές λύσεις και του δίνουν το δικαίωμα της επιλογής. Ασκούν αυτοκριτική για τη συμπεριφορά τους προς το παιδί και προβαίνουν σε δικαιολόγηση των αποφάσεών τους.

– Για την **πειθάρχηση του παιδιού** χρησιμοποιούν την προτροπή, τη λογική εξήγηση των καταστάσεων, την παροχή εξηγήσεων για τους κανόνες της συμπεριφοράς και για τις συνέπειες των ενεργειών τόσο για τους ίδιους όσο και για τους άλλους· και ιδιαίτερα τις επιπτώσεις **στα συναισθήματα των άλλων**. Φροντίζουν ώστε το παιδί να αποκτήσει εσωτερικό έλεγχο της συμπεριφοράς του. **Ασκούν πειθαρχία εσωτερική – προσωποκεντρική**.

• Γενικώς, οι στοργικοί γονείς είναι **πράοι, ήρεμοι, ήπιοι ή, άλλως, άνθρωποι «χαμηλών τόνων»**.

→ Οι ιδιότητες αυτές των στοργικών – ανεκτικών γονέων βοηθούν το παιδί να αποκτήσει **συναισθηματική σταθερότητα, φιλική διάθεση, έφεση για υψηλή επίδοση, ενισχυμένο αυτοσυναισθήμα, αξιοσύνη, δημιουργικότητα και συνεργατικότητα**.

Έκδηλη στοργή : Πρωταρχική ανάγκη του παιδιού.

(12 + 3): Συνεργασία ΣΧΟΛΕΙΟΥ – ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ:
Κάποιες σκέψεις
για την εύρυθμη συλλειτουργία τους.

→ **Σχολείο – Οικογένεια:**

**Οι υποχρεώσεις τους έναντι
της ψυχοπνευματικής ανάπτυξης του παιδιού
είναι ταυτόσημες!**

→ **Ο ρόλος του γονέα**
στα σχολικά δρώμενα

πολλαπλώς διευρύνεται

θεσμοθετείται

Ερευνητικό εύρημα

→ **Η ενεργός συμμετοχή του γονέα**
στο σχολικό έργο του παιδιού
εξισώνεται
ως προς την επίδρασή της
στη σχολική επίδοση του παιδιού
με αντίστοιχο επίπεδο νοημοσύνης

→ **Εύρυθμη συλλειτουργία**
σχολείου και οικογένειας :

→ **Πολλαπλασιαστικά τα θετικά αποτελέσματα.**

→ **Εναγώνιο ερώτημα: ΠΩΣ ;**

ΠΡΟΣΟΧΗ !!!

«Εκπαιδευτικός ↔ Μαθητής ↔ Γονέας» :

«Σκαληνό» τρίγωνο!

→ **Βιβλιογραφική πηγή: Το ΘΕΜΑ 15 στο εικονιζόμενο βιβλίο
(βλέπε επόμενη διαφάνεια).**

Ι. Ν. Παρασκευόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής Ψυχολογίας
Πανεπιστημίου Αθηνών

Πολυξένη Ι. Παρασκευοπούλου
Ψυχολόγος
Msc Σχολικής Ψυχολογίας

Η «**κρίση**» ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: **Δεκαπέντε θέματα**

Η ψυχοπαιδαγωγική διαχείρισή της στο σχολείο και στην οικογένεια

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
ΑΡΣΑΚΕΙΩΝ - ΤΟΣΙΤΣΕΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

→ Δύο (2) ψυχοπαιδαγωγικές παραινέσεις:
προς τους ΓΟΝΕΙΣ
και
προς τους ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ.

ΓΟΝΕΙΣ, ΠΡΟΣΟΧΗ !

- **Να συμμετέχετε** στα σχολικά δρώμενα.
Τα παιδιά σας θέλουν, παρόντες, **να τα καμαρώσετε!**
Η έρευνα έχει δείξει ότι
έτσι, **επαυξάνεται η σχολική επίδοση** του παιδιού!
- Πάντοτε να λέτε στο παιδί « **καλά λόγια** »
για το Σχολείο του!
- Να προσέχετε, **ΤΙ** και **ΠΩΣ** θα πείτε στο παιδί
όταν επιστρέψετε στο σπίτι
μετά από επίσκεψη στο Σχολείο.
- Σεβαστείτε την **ψυχική διάθεση** του παιδιού
απέναντι στο Σχολείο του.

→ **Κρατείστε ψηλά,**
στα μάτια του παιδιού,
την εικόνα του ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ!

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ, ΠΡΟΣΟΧΗ !

- Το Σχολείο σας να είναι «**Ψυχοπαιδαγωγικό – Δημιουργικό**» !
Να καλλιεργεί, πρωτίστως, το «**παραγωγικό**» δίδυμο:

(κριτική σκέψη)	και	(δημιουργική σκέψη)
λογικότητα		ευρηματικότητα!
- Να είστε «**ψυχοπαιδαγωγοί**» εκπαιδευτικοί
για το καλό των μαθητών σας και για το δικό σας το καλό!
- Δεχθείτε τους γονείς ως «**ισότιμους συνομιλητές**»!
- Στις διανθρώπινες σχέσεις, **δυστυχώς**,
υπάρχουν και **ακραίες συμπεριφορές**:

(πικρόχολα σχόλια, απειλητικές προειδοποιήσεις,
καταγγελτικές ενέργειες κ.ά.
- Αν σας συμβεί «**ατυχής συνάντηση**» με γονέα μαθητή σας,
ψυχραιμία, ορθόλογη διαχείριση, συμφιλιωτική διαβούλευση!

→ **Η Γενική στάση**
του εκπαιδευτικού προς τους γονείς :

Απόμακρη εγγύτητα !

Προσοχή!

→ Αλληλεπίδραση «**Εκπαιδευτικού – Παιδιού – Γονέα**» :
«**Σκαληνό τρίγωνο**» !